Eylül 2005 SAYI: 105 3 YTL

PAZARTESİ

kadınlara mahsus gazete

Sevgili arkadaşımız Nazan'ı kaybettik...

Feministler
Antimilitaristler
Dostların, ailen
Gazi Halkı
Eczacılar Odası
Emeğinin geçtiği herkes, hepimiz

Seni çok özleyeceğiz...

PAZARTESİ

kadınlara mahsus gazete

105 Eylül 2005

Adres Abdullah Sokak No:9 Beyoğlu - Istanbul
Tel-Faks 0212 249 5959 / 0212 245 8358
GSM 0532 510 0965
E-Posta pazartesi@pazartesi.org
pazartesidergi@mynet.com

Sahibi Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Kadın Kültür ve İletişim Vakfı adına
Beyhan Demir

ayşe düzkan, Ayşegül Oguz, Canan Şenol, Çiğdem Güler, Deniz Demir, Devrim Gökçek, Emine Çelebi, Fatma Hoşgör, Feride Sakar, Gülfer Akkaya, Handan Koç, Hatice Tekdal, Haziran, Kumru Başer Kafaoğlu, Mürüvvet Yılmaz, Necla Akgökçe, Nermin Yıldırım, Nilgün Yurdalan, Nur Gönül, Özgün Akduran, Su, Yelda Yücel

Görsel Yönetmen Barış Oylum
Kapak Fotoğrafı Özlem Güneş
Teknik Hazırlık Madduwata(0212) 221 25 00
Baskı Şan Ofset
Basım Yeri ve Tarihi Eylül 2005 istanbul
Yayın Türü Aylık, süreli, ulusal
Dağıtım Yay-Sat

ABONE FORMU

Pazartesi'yi güçlendirmek için daha fazla kadına ulaşmaya ihtiyacımız var.
10 abone bulana bir kitap veriyoruz.
Abone olmak istiyorum

Adı Soyadı:
Adres:
Telefon:
E-Posta:
Abone Süresi 1 yıl ( ) 6 ay ( )
Başlangıç Tarihi:

Türkiye içi
Yıllık 36 Milyon TL / 36 YTL
Altı aylık 18 Milyon TL / 18 YTL
Aboneler için posta çek numarası: 662965
Bağışlarınız için T. İş Bankası Taksim Şubesi
Hesap No: 1052 30000 758921 Beyhan Demir

Yurtdışı
Yıllık 60 Euro 6 aylık 40 Euro

Döviz Hesabı
T. İş Bankası Taksim Şubesi Hesap No
1052 301000 3330429
Beyhan Demir

Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunu bize gönderin, biz de her ay PAZARTESİ'nizi gönderelim.

"İsimsiz"
Canan Şenol

Merhaba,

Geçtiğimiz ay hepimizi sarsan üzücü bir olay yaşadık. Arkadaşımız, kızkardeşimiz Nazan Askeran yakalandığı akciğer kanserinden kurtulamayarak. 24 Temmuz günü hayata, hepimize veda etti. Nazan'ı dergimizde yazdığı çeşitli yazılardan da tanıyorsunuz. Geçen yıl ülkemize gelen Joan Baez'le röportaj yapmayı çok istediği için röportajı yapmış ve Pazartesi'ye yazmıştı. Joan Baez'le çektirdiği fotoğrafı çok istemesine rağmen ona ulaştıramamıştık. Bu sayımızda o fotoğrafı ayşe düzkan'ın Nazan'a yazdığı veda yazısıyla birlikte ona hediye ediyoruz. Kırk sekiz yıllık ömrüne nice şey sığdıran Nazan'ı çok özlüyoruz. Keşke, ölümünden önce uğradığı dergide daha çok oturabilseymişiz birlikte, keşke çok sevdiği cevizli baklavaları da alsaymışız, pişmaniyenin yanında, keşke...
Bu sayımızda, eylül sayısı olma münasebetiyle 12 Eylül darbesini hatırladık kadınların gözüyle. Asuman Yıldız ve Filiz Karakuş, 12 Eylül dönemini anlattılar Pazartesi için. Tabii, bu anlatım 1 Eylül'de TBMM önünde kaybettiğimiz Didar Şensoy'u, Küçükarmutlu'da cezaevlerindeki tecride karşı ölüm orucunda hayatını kaybeden Gülsüman Dönmez'i, tutuklu yakınlarını da kapsıyor. Son günlerde, yoğun provokasyon ve tırmandırılan şoven dalga içerisinde Diyarbakır'dan bir barış annesinin Pazartesi'ye söylediklerinin de anlamlı olacağını düşünüyoruz. Sakine Ana, tüm kadınları barış mücadelesine çağırıyor. Tıpkı, Amerika'da savaş karşıtı hareketin sembolü haline gelen Cindy Sheehan gibi. Emek Ergün'ün Cindy Sheehan'ın mücadelesini Pazartesi için yazdı. Handan Koç bu sayımızda kadın ticareti konusunu ele alarak, son zamanlarda kadınların kaçırılıp satıldığı bir ülke olarak adını daha fazla duyuran ülkemizde bu konuda olan bitenleri derledi. Av. Fatma Hoşgör ise bir hukukçu olarak insan ticareti konusundaki uluslararası sözleşmeleri inceledi. Gözde Akgüngör, Elif Ekin Akşit'le İletişim Yayınlarından çıkan Kızların Sessizliği isimli kitabını ve Kız Enstitülerini konuştu. Orta sayfamızda bu sayı kadınlar boşanmanın hayatlarını nasıl etkilediğini ve bir erkeğin boyunduruğundan kurtulmanın özgürleştirici sonuçlarını anlattılar bizlere. Kimi firmaların reklam kaygısından ötürü yaptığı araştırmaları kadınlar üzerinden yapmaları adetten oldu son yıllarda. Efes Pilsen de bunlardan biri. Efes Pilsen'in yaptığı Türkiye'de Kadın Profili başlıklı araştırmayı da biz değerlendirelim istedik. Haziran, genç kız romanları üzerine yazmaya devam ediyor. Bu sayımızdaki konusu ise 170'in üzerinde genç kız romanı yazmış olan Enid Blyton. DYP siyasi iktidar arayışlarını sürdürüyor. DYP bu arayışın içinde kadınları bir oy potansiyeli olarak unutmak istemiyor elbette. Geçtiğimiz aylarda Arama Konferansı başlığıyla düzenlenen kadın konferansı da Mehmem Ağar'ın konuşmasıyla başladı ve sunumlarla devam etti. Aksu Bora, bu konferansta toplumsal cinsiyet başlıklı bir sunum yaptı. Gülfer Akkaya Aksu Bora'yla bir feminist olarak DYP'nin kadın konferansına katılma nedenlerini konuştu. Özgün Akduran cam sanatçısı Melahat Babalık'la görüştü. Mürüvvet Yılmaz ise Eğitim Sen 3 Nolu şubedeki kadınlarla sendikada tiyatro yapmak üzerine söyleşti. Nilgün Yurdalan, gecekonduları yıkılan Güzeltepeli kadınlarla görüştü. Son olarak, derginin maddi sıkıntılarının olduğunu hatırlatarak, çevremizdeki bütün kadınları dergiye abone olmaya çağırıyoruz.

Önümüzdeki ay görüşmek üzere...

Asuman Yıldız:
"kardeşim kadınlara özgürlük yolunu açtı"

Asuman Yıldız, Küçükarmutlu'da yaşıyor. Kendi elleriyle yaptığı gecekonduda. Tokat Turhal'da başladığı mücadelesi içinde cezaevleriyle, gözaltılarla iç içe geçen hayatının içinde, kızkardeşi Gülsüman Dönmezi'i Küçükarmutlu'da yapılan ölüm oruçlarında kaybetti. Asuman, 12 Eyül'ün yıldönümünde anlattıklarıyla, Türkiye'de hiçbir şey değişmedi diyor.

"Ben yaşadığım her şeyi aynı duygularla yaşıyorum. Ama kardeşime söz verdim ağlamayacağım dedim. gözyaşım çıkmıyor o günden beri," diyerek başladı Asuman, Gülsüman Dönmez'i sorduğumda. O kadar çok şey anlattı ki görüşme boyunca. Onlarca anı. Sayfalara sığmaz. Ama son dedikleri: "hayat devam ediyor, yaşıyorsun, kardeşimin son günlerinde oğlum ve eşim benim de sağlığımdan endişe etmişler. Ama ne oldu, yaşıyorum işte. Öyle ya da böyle. Yerine geliyor ağlıyon, yerine geliyor gülüyon, dört yıl oldu kardeşim şehit düşeli, ne oldu, yaşıyorsun işte, yiyor, içiyorsun. Yaraların içinde. Onurlu bir şey ama çok acı..." diyecek başka ne var ki?

Kaç yaşındasın? Ne zaman geldin İstanbul'a?

Kırk iki yaşındayım. Tokat'ın Turhal ilçesinde doğdum. Orada büyüdüm. 1988'de geldim İstanbul'a. İlkokulu bitirdim orada.

Solla tanışman ne zaman oldu?

Çocukluk dönemimizde, o zaman çok sağcı solcu şeyleri vardı. 12 Eylül'den önceki şeyleri birebir yaşadık.

Neler yaşadınız mesela?

12 Eylülde Turhal çok karıştı. 12 Eylül'de benim düğünüm oluyordu aslında. Devrimcileri biliyorduk tanıyorduk öncesinde de, nedeni de abimler vardı. 12 Eylül'de davul zurna çalınıyordu benim düğünümde. Duyduk ki her taraf, askermiş. Her tarafta çatışmalar oluyormuş. Askerlerle götüreceklerdi. Biz asker istemediğimiz için öyle oldu, bitti düğün. Düğün olduktan yedi ay sonra abim yakalandı. Tutuklandı. Abim cezaevinde kaldı. İdamla yargılandı. 5 sene sonra tek tip elbiseleri giymedikleri için çok eziyet çekti. Onların hepsini yaşadık.

Hangi cezaevinde kalıyordu abin?

Çok sürgünlere gitti. Tokat Zile'den Amasya, sonra doğuda bir cezaevine gitti. Biz kıyafet gönderirdik. Kıyafetler paramparça gelirdi geri. O dönemleri yaşadık. O dönemden bu döneme, değişen hiçbir şey olmadı. 12 Eylül'den sonra, şimdi de cezaevleri değişmedi ki, yine aynı şeyleri yaşıyor çocuklarımız.

Asuman Yıldız 12 Eylül'de 18 yaşındaymış. Cezaeviyle abisinin tutuklanmasıyla tanışmış. Asuman, o günden bugüne yaşadıklarını Pazartesi'ye anlattı.

12 Eylül'de neler yaşıyordunuz Turhal'da?

Herkes gibi, biz de annem nerede bir yürüyüş olsa, tutar elimizden götürürdü bizi. Toplantılara götürürdü bizi. Abimlerin arkadaşları gelirdi. Annem severdi onları. Onlara yemek hazırlasın. Bulduğu yerde onları beslesin doyursun. Severdi yani. Eskiden öyleydi. Şimdi, kurumlar var, insanların toplanacağı yerler var. Eskiden öyle değildi ki. Evlerde toplanırdı insanlar. Kimin nerede olduğunu bilmezdik o zaman. Tanıdığın insanların bir kısmı solcuydu, kimisi sağcıydı. Karışıktı. Bilemezdin kimin ne olduğunu. Şimdinin 12 Eylül döneminden bir farkı var. Yine devletten birçok şey çekiyoruz ama. Şimdi kurumlar var. Derneklerimiz var. Orada toplanabiliyorsunuz. 12 Eylül öncesi imkânlar daha zayıftı. Kimin ne olduğunu bilmiyorduk. Ben on altı yaşındaydım zaten 12 Eylül'de. On dört on beş yaşında ne anlıyorsam o kadar işte. Böyle gençler gelince bayılırdık. 12 Eylül'den önce, grup grup gelirlerdi. Devrim olacak diye düşünürdük. Biz de bir şeyler öğrenelim diye gidiyorduk her tarafa.

Senin için devrim neyi ifade ediyordu?

Özgürlüğü ifade ediyordu. Özgürce yaşamayı anlıyordum. Aynı şimdiki şeyim gibi o zaman da özgür yaşayacağız diye düşünüyordum. Fabrikalar falan vardı ama gidip oralarda çalışma imkânlarımız yoktu. Çünkü fabrikaların hepsi sağcıların elindeydi. Solculara şimdiki gibi bakılıyordu devlet tarafından. Biri solcuysa eğer ona iş yoktu.

Nasıl bir aileydiniz?

Babam fabrikada işçi olarak çalışıyordu. Şeker pancarı yıkıyordu. Yedi kardeştik biz. Sekiz kişiye babam bakıyordu. Kardeşimin biri liseyi bitirdi. Sağcılık solculuk meselesinden dolayı kazandığı okula gidemedi. Bir şeyler kafasında kalmıştı. O mücadeleyi tercih etti. Biz çocuklar hep günlük tarlalarda çalışırdık, yevmiyeyle. Gidip MHP'lilerin, sağcıların tarlalarında çapa yaptık. Emekçi bir aileydik. Babamız da çalışıyordu eve ekmek getirmek için. Yedi kardeşin üçünü okutabildi babam. Ben imkânsızlıktan okumadım. Kız kardeşim Gülsüman'ın mesela okuryazarlığı yoktu. O sonra cezaevinde öğrendi okuma yazmayı. Babam beni vermiş, büyük abimi bir de bir büyük abimi okutmuş. İşte, emeğimizin yettiğiyle çalıştık, geçindik.

Kaç kız kardeşsiniz?

İki, bir Gülsüman bir de ben.

12 Eylül darbesiyle birlikte hayatınızda neler değişti?

Darbeyle birlikte abimin cezaevine düşüşüyle aslında çok şey yaşadık biz. Abim TKEP davasından girdiydi içeri. Yedi sene cezaevi yaşadı. Ama aslında hep beraber yaşadık. Ben evlendim gittim. Evimdeki eşyalarımı satmaya başladım, babam avu-

Beyhan Demir

kat tuttu. MHP'li çıktı avukat. Aleyhine oldu her şey. Yeni avukat tutalım diye eşyaları sattık. Evdeki dikiş makinemi sattım ben. Diyorum ya, şimdi o kolaylıklarımız var, hangi avukatı tutacağımızı biliyoruz, birbirimize yol gösterdiğimiz kurumlarımız var. Cezaevlerindeki tek tip elbise giyme zorunluluğundan dolayı çok çektik. Abimi sürgünden sürgüne gönderdiler. Biz de peşinde dolanıyorduk. Bir günde sekiz tane cezaevi dolaştığımızı bilirim. En sonunda Zile Cezaevinde bulduk. İntihara kalkıştı dediler abim için. Kelepçe takmışlardı tek tip elbise giydirmek için. Kelepçe kesmişti bileklerini. Ben on yedi yaşındaydım. Abim de on dokuz yaşındaydı. On yedi yaşında cezaeviyle tanıştı. Abim avukatı MHP'li çıkınca kendi kendini savunmaya başladı. Son mahkemelerine öyle çıktı. En çok annem çekti, bu işlerin peşine. Her anne çocukları için çok şey yapar ama benim annem yedi çocuğunun peşinde paralandı diyebilirim. Abimin sürgüne gittiğinde ölüm haberini aldık önce. İdam kararı verilmişti gazetelerde. Anneme söylemedik biz. Anne yüreği işte, annem ameliyat oldu o ara, safra kesesinden, ne onun abimden haberi oldu. Ne de biz abimin durumunu anneme söyledik. Ondan bir ay sonra abim kendi kendini savunarak tahliye oldu. Şimdiki hücreler gibiydi kaldıkları yerler. İşkence vardı bin türlü. Abim elimize geldiğinde her türlü hastalıkla geldi. Ondan sonra da yeni yetişen kardeşlerimden örgütlenen oldu. İster istemez. O kadar olayı yaşayıp da mümkün mü başkası. O dönemden bugüne geldik işte.

Bütün kardeşler cezaevleriyle tanıştınız bir şekilde galiba?

Evet, altı kardeş de cezaevi gördü. Bir tek büyük abim hiç alınmadı. Ne o zaman ne sonradan. Biz birbirimizin peşinde çok cezaevi dolaştık. Gülsüman dört buçuk ay yattı. Ben yattım. Bir kardeşim dokuz ay yattı. 19 Aralık operasyonunda Bayrampaşa'da olan Çetin de idamla yargılandı. Ben Bayrampaşa Cezaevine saldırdıkları gün alındım. Üç gün gözaltında kaldım. İşkence gördüm. Gözaltında bana, Çetin'in operasyon sırasındaki görüntülerini izlettiler. Gülsüman'ı Emniyet Müdürlüğü'nde belinden iple bağlayıp sarkıtmışlar beşinci kattan. Onu izlettiler bana.

Seni nereden aldılar? Ne gerekçeyle?

Evden aldılar. İşten sonra, Bayrampaşa'ya kardeşim Çetin'i ziyarete gittim. Oradan dönüşte de kardeşim Gülsüman Dönmez burada ölüm orucundaydı. Direniş Evine uğradım onu görmeye. Eve polisler geldi. Her şeyimi kırdılar döktüler. Kapı filan bırakmadılar. Hepsini yeniden değiştirmek zorunda kaldım. Bir gerekçeleri de yok. Tokat'tan arandığımı söylediler aldılar beni.

Hangi cezaevine götürdüler seni?

Tokat Cezaevi'ne götürdüler. Götürmeden önce sekiz gün gözaltında kaldım. Üç ay yattım. Niye yattığımı bilmiyorum. Tokat'a gittim, bana gardiyanlar "terörist gelmiş" dediler. Adli tutuklularla kaldım. Onları da bana karşı kışkırtmışlardı. Ama sonra karşılıklı olarak diyalogla anlaştık. Beni anladılar. Bana terörist demediler. Çünkü onlar da çaresizlikten hep cezaevi idaresiyle iyi ilişki kurmak istiyorlar. Onlar ne derse yapıyorlar. Ama sonra cezaevi müdürüne karşı beni savundular. Çünkü artık beni tanımışlardı. Onlar da devletin baskısını yaşıyorlardı çünkü orada. Cezaevi müdürü kaldığım üç ay boyunca beni sorguladı orada. Mahkemeye çıkarmadan tahliye ettiler.

Armutlu'da oturuyorsun? Kız kardeşin ölüm orucundaydı. Bir kardeşin de cezaevindeydi. Bu nasıl bir hayat getirdi sana?

Polis tarafından sürekli rahatsız edildim. Polisler elektrikçi kılığında gelip evimin elektriklerini kestiler. Bir gün sonra aynı adamı polis kıyafetinde evimi basarken gördüm. Kız kardeşim bu kadar haksızlığı gördüğü için bedenini ölüme yatırdı.

Gülsüman'la ilişkiniz nasıldı?

Ben cezaevinde kalırken çok özledim onu. Zamanında bir anne, "bütün hepsini seviyorum ama kendi oğlumu daha başka seviyorum" demişti. Ben de öyle diyorum. Bütün ölüm orucuna yatanları çok seviyordum ama kardeşimi bir başka seviyordum. Cezaevinden çıktıktan sonra, geldim, Gülsüman'a, "bak bu iş çok uzun sürecek. Bir tane çocuğun var. İstersen kalk gidelim. Bu devletin bizi duyduğu yok," dedim. Gülsüman, "abla sen misin bunu söyleyen, gözlerime bak da bir daha söyle," dedi. Söyleyemedim. İçimden geçen bu değildi. Bir daha da böyle bir şey demedim. Son dakikasına kadar yanında oldum. Kırk beş gün kardeşime baktım. Leğenlerle kan kustu ben yanındaydım. Biz taş mıydık? Hayır. Devlet taş.

12 Eylül'den bugüne sol mücadelenin içindesin, başından geçenleri düşündüğünde, en çok içini acıtan şey ne oldu? Her şey çok canımı acıttı.

Gülsüman Dönmez

Ama tabii kardeşimin ölümü, bu cezaevlerinde yaşananlar içimi daha çok acıttı diyebilirim. Hiç daha iyi bir dönem yaşıyoruz diyemem o yüzden. 12 Eylül kanlı geldi. Hâlâ da kanlı bir şekilde devam ediyor. F Tipi cezaevleri 12 Eylül'den bugüne devletin cezaevlerinde yapmaya çalıştıklarının bir sonucu oldu aslında. Ben iki yıl önce 12 Eylül'ün yıldönümünde yaptığımız bir protestoda gözaltına alındım. "Niye geldin, bilmeden mi geldin?" dediler. Hayır dedim, bilerek geldim. Polis dönüp diğer analara dedi ki, "şu arkadaşınızı uyarın. Kendi ipini kendi eliyle çekiyor." Ben de söyledim orada. 12 Eylül'ün kan ve baskı getirdiğini, F Tiplerini getirdiğini söyledim. Onun için protesto ettiğimi, her sene de protesto edeceğimi söyledim.

İstanbul'a geldiğinden bu yana Küçükarmutlu'da mısın?

Evet. Annemler buradaydı. Onların yanına geldim bir daha da dönmedim. Kiradaydım önce. Sonra burayı yaptık. O gün bugündür buradayım. Üç tane oğlum var. Onlarla yaşayıp gidiyoruz işte. Benim çocuklarım operasyonlarla, polis baskınlarıyla büyüdüler. Gözlerini açtılar polisi gördüler. Hâlâ da görüyorlar.

Ailede iki kadınsınız? İkiniz de evdeki erkeklerden hiçbir konuda geri kalmamışsınız. Bu konuda tepki aldınız mı hiç?

Bizim ailemizde bir sorun yaşamadık. Zaten bu konularda herkes bizi destekledi. Ama amcamlarda falan hoş karşılanmadı. Annemiz zaten devrimcileri çok severdi. Annem kardeşim Çetin polis tarafından alındığında kalp krizinden öldü. Onu da bu işlerin içinde kaybettik aslında. Biz de annemizden sonra kaldık kız kardeşimle baş başa. Bir de erkek kardeşler, ağabeyler. Annemiz aile içinde çok aktifti. Bugün yaşıyor olsa kim bilir nerede olurdu? Hangi Ankara yollarında, hangi eylemlerde...

Kardeşin Gülsüman ve onun gibi ölüm orucunda hayatını kaybeden Şenay Hanoğlu Küçükarmutlu için ne ifade ediyor sence?

Gülsüman ve Şenay'ın yerinde başka kadınlar da olsa aynısını yapardı bence. Gülsüman o kadar çok çekti ki bu düzenden. Bunu yapması çok doğaldı. Armutlu'daki çoğu kadına da örnek oldu. Onların da özgürleşme yolunu açtı. Bugün evinde eşinin sofrasını hazırlayan, ayağını yıkayan, çocuğunu büyüten çoğu kadın bugün gidip çalışıyorlar artık. Bunu böyle dışa söylemeyebilirler. Ama çoğu insan ve özellikle kadınlar kardeşim için de Şenay için de "cesur kadınlarmış" diyorlar.

Didar Şensoy: cesur, önder, alımlı

12 Eylül sonrası cezaevi önlerinde yakınlarının haklarını savunan tutuklu yakınlarından biri olan Didar Şensoy bu mücadelenin sembolüydü aynı zamanda. Dünya Barış Günü'nde, TBMM'ye cezaevlerindeki uygulamalara karşı dilekçe vermeye gittiğinde meclis önünde elli üç yaşında kaybettik onu. Filiz Karakuş, Didar Şensoy'la yıllarını geçirmiş bir insan hakları militanı. Kendisiyle Didar Şensoy'u İnsan Hakları Derneği'ni ve 12 Eylül sonrasını konuştuk.

12 Eylül döneminden bahseder misin biraz?

Ben 1983'e kadar illegal yaşıyordum. 1983'te bir örgüt operasyonu ile gözaltına alındım. Kırk üç gün şubede kaldıktan sonra bırakıldım. Eşim cezaevine girdi. Benim açımdan cezaevi kapısı süreci başladı. Cezaevi kapısına geldiğim zaman başka bir dünya gördüm. Bu başka dünyada genellikle politikayla daha önce tanışmamış, politik hareketin direkt öznesi olmayıp, eşi, çocuğu, kardeşi ama daha çok da çocuğu vesilesiyle bu olan bitene hayır diyen cesaretli insanlarla karşılaştım. Çoğunluğu da kadındı. Kadınlar o asker ve devlet baskısına rağmen bir şeylere hayır diyorlardı ve parça parça sokağa çıkıyorlardı. Bu 1981'de başlamış bir süreçti. O zamanlar Selimiye Kışlası'nın önüne giden, çocuklarının akıbetini öğrenmeye çalışan, çocuklarının haklarını korumaya çalışan, Didar Abla'nın da içinde olduğu bir ekibin başlattığı bir mücadeleydi bu. O dönemki kadınlar bütün baskılara rağmen on beş gün

Filiz Karakuş (ayakta solda)
Didar Şensoy (elinde kağıt olan)

gözaltında kalmak dahil her şeye direnerek kısmen de birçok hakkın alınmasını sağlamışlardı.

Senin katıldığın 1983 itibariyle nasıl bir süreç işledi?

Ben geldiğimde genellikle anneler ve oradan oraya koşturan, kadınlar vardı. Görüş kavgası veren, çocuklarına destek olmaya çalışan koca bir kadınlar ordusu. Genellikle çok çocuklu, evinde yemek yapmak zorunda olan kadınlar için cezaevi kapısı bir sosyallik de sağlıyordu. Sadece akşam evde pişireceği yemeği değil, aynı zamanda olanın bitenin değerlendirildiği, bundan sonra olacakların konuşulduğu bir ortamdı cezaevi kapısı. Kadınlık durumu açısından da her şeyin konuşulduğu bir yer. Küçük çocukları varsa onları da ellerinden tutup getirdikleri, dertleştikleri, yalnız olmadıklarını gördükleri bir yer. Annelik kimliğiyle birlikte politikleştiler orada. Tabii ki o kadar şeyin içinde evde daha az yemek yapmaya başladılar, evle daha az ilgilenmeye başladılar. 1984 ölüm orucuna kadar, cezaevi önlerindeki bu mücadele çok ortak sürüyordu. Fakat 1984 ölüm orucundan sonra cezaevi içinde iki farklı yaklaşım olunca, tutuklu yakınlarında da böyle bir ayrım söz konusu oldu. Cezaevlerindeki tüm siyasi tutuklular tek tip elbiseye karşı direnişteydiler ama bu direnişin nasıl yapılacağı konusunda farklı yaklaşımlar vardı. Bu farklılık ailelere de yansıdı. Aslında aileler çok birlikçiydiler. Önceleri sadece kendi çocukları, ya da çocuklarının siyasetiyle ilgiliyken zamanla bütün tutuklular için aynı şeyleri söylemeye başladılar.

Didar Şensoy da öndeki kadınlardan biriydi değil mi?

Tabii. En öndekilerdendi. Çok cesaretli ve doğasında önderlik ruhu olan inisiyatifli bir kadındı. Erkek kardeşi içeride olduğu için oradaydı. 12 Eylül öncesinde Yugoslavya'da öğretmenlik yaparken kocasından boşanıp, Türkiye'ye geliyor. Burada üç tane erkek kardeş. Biri Hasan içeride. Bir kız kardeş, bir de yaşlı anne. Didar Abla, tencere tencere bir haftalık yemeği yapar öyle çıkardı sokağa. Ben de ondan öğrenmiştim, küçük kaplarda ısıtırdı yemekleri azar azar. Yemekler bozulmasın diye. Ben tabii o zaman evişi filan bilmiyorum. Evdeki işlerini asla bırakmazdı. Ama saçını süpürge etmiş kadın hallerinde değildi. Her zaman gözünün altında sürmesi, her zaman şıkıdım şıkıdım, renkli giyinirdi falan. Elinde hep sigara. Yolda içerdi mesela sigarasını. Ve şeker hastası olduğu için daima çantasında bir şişe suyuyla en önde olan, alımlı bir kadındı Didar Abla...

Kadınlar için böyle en önde olmak nasıl bir anlam ifade ediyordu sence?

Çok cesurlardı ve önde olmayı seviyorlardı. Evlerinde oturan kadınlar bir anda ünlü olmuşlardı. Sokağa çıkıyorlar, konuşma yapıyorlar... Mesela gazetede resimleri çıkınca çok hoşlarına gidiyordu. Hatırlıyorum bir gece düzenleyecektik. Gecede Ahmet Kaya çıkacaktı, tutuklulara yardım için. Sanırım 1985-86 filan. Ahmet Kaya'dan önce sahnede tutuklu yakınlarına mikrofon verdik. Gülizar Çağlayan vardı. Kaybettik onu da sonra. İki kızı ve iki damadı cezaevinde olan bir anneydi. Sesi çok güzeldi. Onu türkü söylemek üzere sahneye çağırdık. Arkasından Şükriye Teyze vardı, onu çağırdık. Arkasından Leman Teyze, arkasından Didar Abla, bunlar böyle sahnede kendilerinden geçtiler. İnemiyorlar bir türlü. O kadar uzattılar ki, Ahmet Kaya çıktığı zaman salonun dörtte üçü boşalmıştı artık. Çok hoş kadınlardı.

Bu kadınlar için evlerinden çıkıp bu denli koşturmak, onca şehir gezmek hepsi yeni şeyler...

Tabii. Gidilmedik yer kalmadı. Mesela Erdal İnönü gelecekmiş, kongre var deniyor, hop oraya gidiliyor. Gençlik kurultayı var, oraya gidiliyor. İlk sokak basın açıklamalarını o zaman yapmaya başladık. Cezaevi önlerinde yapıyorduk. Basın açıklamalarında önde olanlar genellikle annelerdi. 1984'lerden itibaren artık paneller filan düzenleniyor ve tutuklu yakınları oralarda konuşmacı olmaya başladılar artık. İşkence, cezaevleri, insan hakları hep buralarda konuşulmaya, tartışılmaya başladı. 12 Eylül'ün o karanlık ve baskıcı günlerine baktığımızda ilk bu sesleri dile getirenler, tutuklu yakınları ve tutuklu yakınları içindeki kadınlardı. Bu çok etkileyici bir şeydi. Başlattıkları ve yaptıkları şeyle hepimizi sürüklediler. Bizim başlatabileceğimiz bir şeyin onlarınki kadar etkili olmasının da imkânı yoktu zaten.

Bunun sebebi ne sence?

Solcuların bir kısmında özellikle de 12 Eylül'ün de baskısıyla çevresinden kendisini gizleme hali vardır. Bu kadınlar ise asla kendilerini gizlemiyorlardı. Yaptıkları işi çok meşru görüyorlardı. Ayrıca, kendilerini anne olarak da çevrelerine ispat ettikten sonra sokağa çıktıkları için yaptıklarını daha göğüslerini gere gere anlatıyorlardı. Biz gençtik. Onlar ise, çocuk yetiştirmişler, büyütmüşler, okutmuşlar, evlendirmişler... Ondan sonra bunu yaptıkları için kendilerini daha rahat ifade etme durumları vardı. 12 Eylül'ün deşifre edilmesi açısından onların küçük küçük de olsa, sadece kamuoyunda, gazetelerde değil, etraflarında da rahatça bunları anlatabilmelerinin etkisi büyük. İkincisi, onlar bizim değil biz onların peşinden gittik. Bir sadece onların yaptığı işin hamallığını yaptık. Onların kamuoyuna sundukları meşruluk olmasaydı, 12 Eylül'ün gelmesine hiç sesini çıkaramamış aydınlara aydın olmalarından utanç duydurtan kadınlardı onlar.

Bu arada bir cezaevlerine dönük bir genelge yayınlandı değil mi?

Ağustos Genelgesi, tutuklulara baskıyı arttıran, işkenceyi meşrulaştıran ve cezaevi koşullarını ağırlaştıran bir genelgeydi. Ona karşı eylemler yapıyorduk. Sultanahmet Meydanı'nda üç günlük oturma eylemi yaptık bu genelgeye karşı. Sabah gidiyorduk, konuşmalar falan yapılıyordu. Didar Abla konuşma yapardı hep. Genelgenin tutuklular açısından ne ifade ettiğini anlatırdı. Zaten o dönemki resimlere baktığınızda Didar Abla'yı hep en önde görürsünüz. Oturma eylemlerinin ardından da Ankara'ya gidip, Meclis'e dilekçe verecektik. Dört otobüs insan düştük yola. Otobüsler cezaevlerinin önünden geçiyor. Biz de cezaevinin önünden geçerken Arjantin annelerinden kopya çekerek beyaz eşarplarımızı sallıyoruz onlara. Yola çıkarken nasıl bir destek anlatamam. Herkes büyük bir dayanışma göstermişti tutuklu yakınlarıyla.

Didar Şensoy'la birlikte gittiniz değil mi?

Evet. Hatta, yürüyüş öncesinde Aksaray'da küçük bir dernek odamız var. Orada Didar Abla'ya, "gelecek misin Ankara'ya?" dedim. " Filiz, şekerim çok yükseldi, doktorlar kesinlikle gitme diyorlar," dedi. Ben de o zaman gencim. Benim için Didar Abla'nın gelmesi çok önemli, o bir sembol, gelmemesini düşünemiyorum. Bir şey demedim ona ama içimden de, "ne olacak ki gel," dedim aslında. Didar Abla geldi. Ve meclisin önünde, polisin yaptıkları, sıcak, yaşanan baskı ortamında fenalaştı. Şeker komasına girdi. Hastaneye kaldırılırken de kaybettik Didar Abla'yı. Benim içimde hep bir vicdan azabı olarak kaldı, o gün ona, "gelme, yat dinlen" demediğim için. Ben ölümü esnasında yanında değildim. Bir kısmımız, Ankara girişinde gözaltına alındık. Meclise gidemedik. Ağırlıkla biz gençlerin olduğu otobüsü gözaltına almışlardı. Kısa bir süre sonra bırakıldık. Bırakıldığımız anda da öğrendik ki Didar Şensoy ölmüş. 1 Eylül'de kaybettik Didar Abla'yı. Orada oturma eylemi yapmışlar gözaltına alınanların bırakılması için. Eylemde Didar Abla, gözaltındakileri serbest bırakmadan buradan benim ölümü kaldırırsınız demiş. Bir müddet sonra da fenalaşmış. Acıdır ama 80 sonrası yapılan en görkemli ve kalabalık cenaze Didar Abla'nın cenazesi oldu. Ona layık bir cenaze töreni oldu. Ve onun ölümüyle birlikte sokakta yürüyüş yapma yasağını da delmiş olduk.

İnsan Hakları Derneği(İHD) tutuklu yakınlarının mücadelesi üzerinden kuruldu değil mi?

Örgütlüydük zaten. Her hafta düzenli toplantılar yapardık. Ne yapacağımıza karar verirdik. Cezaevleriyle ilgili olup bitenlere anında tavır geliştiriyorduk. Aşağı yukarı her ay bir kere Ankara'ya gidiyorduk. Mecliste çalmadığımız kapı yoktu. Evet, İHD bu mücadelenin üzerinde kuruldu. 12 Eylül'den sonra, kimsenin ses çıkaramadığı dönemde, ses çıkaranların, 12 Eylül öncesi herkesin sadece kendi grubuyla iş yaptığını düşünürsek, birlikçi, çoğulcu ve ortak iş yapmayı, herkes için insan hakları, ayrımsız işkenceye hayır gibi bir bakış açısı bu mücadelenin içinde gelişti. İHD'nin oluşum temelini de bunlar oluşturmuştur. Tutuklu yakınlarının önerisiyle, madem insan hakları herkes için neden sadece biz tutuklu yakınlarının ilgilendiği bir şey olsun mantığıyla, insan haklarını savunan herkesin bu derneğin kurucusu olabileceğini konuştuk. O dönem Emil Galip Sandalcı bize elini uzattı. O da damadı cezaevinde

Sultanahmet oturma eylemi

olan bir tutuklu yakınıydı. Emil Abi, diğer aydınlarla tutuklu yakınları arasında bir köprü vazifesi gördü. Adalet Ağaoğlu'ndan Gencay Gürsoy'a ve daha nice isme ulaşmayı sağladı. Sonuçta bizim de tahmin etmediğimiz bir kurucu listesiyle 1986 Temmuz'unda İHD'yi kurduk. Dolayısıyla kadın emeğiyle kurulmuş bir dernektir İHD.

Bir İHD kurucusu olarak Adalet Ağaoğlu'nun İHD'den istifasını nasıl değerlendiriyorsun?

İHD kadınların mücadelesi üzerinden kurulan bir dernek. Ama bunu İstanbul Şubesi açısından söyleyebiliriz. İHD'nin merkezi aynı şekilde değil. Bunu da görmek lazım. İHD kurulduğundan beri bir kadın başkanı olmadı. İHD'nin kuruluşu İstanbul'dan başladı. Adalet Ağaoğlu meselesine gelince, açıklamasının kötü olduğunu söylememe bile gerek yok. Ama biz İHD'de yanlışlar da yaptık. Bunu da görmek lazım. Birincisi Adalet Ağaoğlu'nun bu izlenimi edinmesine fırsat vermemek gerekiyordu. Sonuçta Hürriyet gazetesinin bunu niye haber yaptığı belli. Oraya açıklama yapmak da yanlış. Ama, İHD aktivistleri olarak bizim eksikliklerimiz var. İrtibat kurmalıydık. İkincisi, kamuoyunda kendi amacından bu kadar farklı bir izlenim vermiş ki Adalet Ağaoğlu da bu kadar cesaret alarak söyleyebiliyor bunları. Konjonktürel olarak da Adalet Ağaoğlu'nun istifası kullanıldı. O da yanlış zamanda istifa etti bence. Sonuçta İHD'ye bir saldırı var bugün ve buna ilişkin İHD'ye destek olmak lazım.

O zamanki tutuklu yakınlarının mücadelesiyle bugünkü mücadele arasında bir fark görüyor musun?

Annelerin yaklaşımları değişmez. Şimdi saflaşma daha fazla. Şimdi çok dernek var. Her grubun ayrı derneği var. Bu tatsız bir şey. İkincisi o dönem 12 Eylül olmasına rağmen tam gün görüş gibi şeyler vardı. Şimdi F Tipleri var. Cezaevleri birbirine çok uzak. Tutukluların görüş saatleri birbirinden tamamen farklı. Dolayısıyla tutuklu yakınlarının birbiriyle iletişim kurmaları bile çok zor. Ama sonuç itibariyle mücadele devam ediyor.

başkan Bush Cindy'le konuş

Amerikan Savunma Bakanlığı'nın yaptığı açıklamaya göre, Irak'ta 24 Temmuz'dan bu yana 48 Amerikan askeri hayatını kaybetti. Bu son açıklamayla, Irak işgalinde Amerikan tarafındaki toplam ölü sayısı 1825, yaralı sayısı ise 13,769'a ulaştı. Casey Sheehan bu askerlerden biriydi ve 4 Nisan 2004'de Bağdat'ta toplam 8 Amerikan askerinin ölümüyle sonuçlanan çatışmada öldü. Casey'nin ölümünden sonra annesi Cindy Sheehan Bush'un savaş politikasına karşı çıkmak ve Irak'takı işgali sona erdirmek için bir protesto başlattı ve bir anda Amerika'da kimilerine göre kahraman, kimilerine göre vatan haini oluverdi.

Cindy oğlunun ölümünden sonra, savaşta çocuğunu kaybeden ailelere verilen altın yıldız madalyasından yola çıkarak, Barış için Altın Yıldız Aileleri adlı savaş karşıtı bir organizasyon kurdu. Organizasyonun amacı, Irak işgalini sona erdirmek ve Altın Yıldız ailelerine destek verebilecek bir grup kurmak. Ancak Amerikan halkı Cindy'i bu organizasyonla değil, Bush'un Teksas'taki yazlık evinin yakınında yaptığı oturma eylemiyle tanıdı. Cindy oğlunun ölümünden bu yana, medya aracılığıyla Başkan Bush'la yüzyüze bir görüşme yapmak istediğini belirtiyor, ama "nedense" hep reddediliyor. Bush'un görüşmeyi reddetmesi üzerine Teksas'ta oturma eylemine başlayan Cindy, bir anda Amerika'da Vietnam günlerini anımsatan bir hareketi tetiklemiş oldu. Eylem medyanın da ilgisini çekince binlerce insan Cindy'e destek olmak ya da karşı çıkmak için Teksas'a akın etti. Eyleme destek olanların istekleri Irak'taki işgalin bitmesi ve Amerikan askerlerinin evlerine dönmesi. Bu yüzden destekçiler, Amerika'da neredeyse her on arabadan sekizinin poposuna yapıştırılan "Askerlerimizi destekleyin" sloganını, "Askerlerimizi destekleyin, onları eve gönderin" şeklinde kullanıyorlar. Eyleme karşı çıkanlarsa, bu eylemin Irak'ta "ülkelerini korumak ve savunmak için canlarını hiçe sayan" askerlere saygısızlık ve haksızlık ettiğini ileri sürüyor.

> Cindy Sheehan öfkeli çünkü Bush'un Amerika'yı savaşa sürüklemek için yalan söylediği gerçeğine kulaklarını tıkıyamıyor artık, çünkü oğlunun koca bir yalan uğruna öldüğünü görüyor ve Bush'a sesleniyor: "Bu anlamsız savaşta daha kaç tane can yanması gerekiyor?"

Cindy, görüşme talebini ve oturma eylemini açıklarken, Bush'un ölen her Amerikan askerinin arkasından söylediği, "Askerlerimiz asil bir sebep uğruna öldüler," açıklamasını eleştiriyor ve şöyle diyor: "Bush bizi savaşa sokmak için yalan söyledi ve yalan söylediği için, Casey, ve onunla birlikte 1800 Amerikalı ve binlerce Iraklı öldü. Bush malikanesinde keyif çatarken, biz burada sıcakta bekliyoruz, çünkü cevap istiyoruz." Bush Sheehan'la görüşmeyi reddetti ve kendisini yatıştırması için danışmanlarını gönderdi. Ancak Cindy bunun yeterli olmadığını belirtiyor ve kendisine destek olanlarla birlikte, Casey Kampı dedikleri yol kenarında uyku tulumları ve çadırlarıyla beklemeye devam ediyor. Bu sırada, kampa gelemeyen destekçilerse, arabalarına, evlerine, bahçelerine "Başkan Bush, Cindy'le konuş!" pankartları asıyorlar. Cindy'e başka bir büyük destek de Barış İçin Vietnam Gazileri organizasyonundan geldi. Cindy internette yayınladığı "Bush'a Mektup"a şöyle başlıyor: "Senin pervasız ve ahlaksız politikalarının oğlumu öldürmesinin üzerinden yedi ay geçti," ve Gandhi'nin bir sözüyle bitiriyor: "Umutsuz olduğumda, hatırlarım ki tarih boyunca hakikat ve sevgi hep kazanmıştır. Her zaman tiranlar ve katiller olmuştur ve ne kadar yenilmez görünürlerse görünsünler sonunda hep düşerler. Bunu hiç unutmayın."

Cindy öfkeli çünkü Bush'un Amerika'yı savaşa sürüklemek için yalan söylediği gerçeğine kulaklarını tıkıyamıyor artık, çünkü oğlunun koca bir yalan uğruna öldüğünü görüyor. Bush'a ulaşabilmek için 15.000 dolara Teksas yerel kanalında yayınlattığı reklam filminde Bush'a şöyle sesleniyor Cindy: "Başkan, bunun ne kadar canımı acıttığını yüzünüze söylemek istiyorum. Bu anlamsız savaşta daha kaç tane can yanması gerekiyor?" 48 yaşındaki Cindy 16 haftadır Bush'un evinin dışında kamp yapıyor ve ısrarla Başkan'ı görmek istiyor: "Kendisine sormak istiyorum, oğlum neden öldü? Bu bahsettiği asil sebep neymiş? Eğer bu savaşın sebebi bu kadar asilse, neden kendi kızlarını göndermiyor Irak'a?"

Bir annenin kaybı, bir milletin acısı

Kampı her gün yüzlerce kişi ziyaret ediyor. Joan Baez de kampı ziyaret edenler arasında.

röportaj

Feride Sakar

Sakine Arat: af değil, barış istiyoruz

Sakine Ana'yı Diyarbakır'da Barış Anneleri'nin ofisinde tanıdım. Orada, çocuklarını, yakınlarını savaşta kaybetmiş, cezaevine bırakmış birçok kadından sadece biriydi o da. Diğerlerinden yaşça daha büyük görünüyordu. Konuşmaya başladığımızda yüzündeki mağrur ifadenin, kararlı ve azimkar tartışma üslubunun dize getiremeyeceği insan yok diye düşündürttü bana. Yetmiş yaşına sığdırdığı acılarını Barış Anneleriyle paylaştığını, artık Türk, Kürt bütün kadınların bu savaşı durdurmak için elele vermesi gerektiğini anlattı Pazartesi'ye.

1 Eylül Dünya Barış Günü'nde alacakları en büyük hediyenin savaşın son bulması olduğunu söylüyor Sakine Arat. Yetmiş yaşındaki Sakine Ana'dan bize kendisini tanıtmasını istedik. Bize sürgünle başlayan, bugün Barış Anneleri Inisiyatifi'nde süren yolculuğunu anlattı

Kaç yaşındasın? Bize biraz kendini anlatır mısın?

Yetmiş yaşındayım. Çok zor yollardan geçtim. Ben daha doğmamışken babam sürgün olmuş. Ben Kütahya'nın Tavşanlı kazasında doğdum. İlk sürgünü ana karnında yaşadım. Babam buradaki Şeyh Sait efendi isyanından sonra sürgün edilmiş. Babamın Şeyh Sait efendiyle beraber asılan iki amcası bir de amcasının çocukları beş altı sene sonra hükümete karşı gelmişler, onları sürgün etmişler. On dört sene orada kaldılar. Ben bir sene geç başlamıştım okula. Sekiz yaşında gittim okula. Dördü bitirdim, beşe geçtim ondan sonra af çıktı Bayar zamanında, artık büyümüş bir kız olarak ben de buraya geldim ailemle. İkinci sürgünüm de bu oldu. Orda doğdum ben ama buraya geldik ondan sonra da. Burada büyüdüm, evlendim, çocuklarım oldu. Çocuklarımı okula yazdırmak için Hani kazasına geçtim. Köyde oturuyordum. On/on bir sene köyde oturdum. Ondan sonra çocuklarım ilk ve ortaokulu bitirdiler Hani kazasında lise olmadığı için orada Diyarbakır'a geldim 1975 yılında.

Kaç çocuğun var?

On tane doğurdum. İki tanesi küçükken öldü. Sekiz taneyi boyum kadar büyüttüm. Beşi oğlan, üçü kız. Büyük oğlum Cemal Arat, liseyi bitirdikten sonra, Ankara dil tarih coğrafya fakültesini kazandı. Ankara'ya kayıt yapmaya gitti. O zamanki 1977-78 yıllarındaki olaylardan dolayı kaydını yaptı ama ben onu yollamadım. Çünkü biliyorsunuz o zaman olaylar feciydi. Tanklarla öğrencileri eziyorlardı. Göndermedim. Sonra ikinci sene tekrar girdi üniversiteye, işletme fakültesine. Durumumuz iyi olmadığı için, babaları bize bakmadığı için çalışmak mecburiyeti vardı. Burada açılan zirai donatımda bir sınava katıldı ve kazandı. Ambar memuru olarak Batman'a atandı. İşletmecilik fakültesine kaydını yaptırdı. Açık öğretim olarak devam ediyordu. Bir sene kadar batmanda kaldı. Oradan Lice'de tayini çıktı. Lice'de ambar memurluğu yapıyordu. O sırada kendisi hastaydı. Tırnaklarında ete batma vardı, ameliyat oldu, evdeydi. Bizim eve baskın oldu. Evimizde köydeyken aldığımız bir tabanca yakalandı. Cemal'in küçüğünü, Tacettin, liseyi bitirmişti, su işlerinde çalışıyordu. Onu aldılar götürdüler. 28 gün hiç haber alamadık, 1979'da. Ondan sonra aradan beş altı ay geçtikten sonra bir gün görüşmesine gittiğimde, "gözaltında ağabeyimi ihbar etmişler, ağabeyimi arıyorlar" dedi. Ben de geldim evde söyledim. Cemal işi bıraktı. Aradan bir sene geçti, eve gelmiyordu başka yerde kalıyordu. Bir gece eve gelmek mecburiyeti oldu, eve geldi. Babası bizim iyiliğimizi istemediği için, Cemal'in babasıyla arası bozuktu. Babası onu ihbar etti. Geldiler onu o gece evden alıp götürdüler. 1981'di. 1982'de Tacettin çıktı cezaevinden, kırsala gitti. 1984'te cezaevindeki ölüm orucunda Cemal öldü sizlere ömür. Benim üç tane küçüğüm vardı, onları dikiş diktim, çalıştım, büyüttüm. Büyüğü askerliğini yaptı geldi, abisinin dağda şehit olduğunu öğrendi o da gitti dağa. On iki on üç yıldır ondan da haber alamıyorum. Öbür ikisinden birini askere yolladım. O askerdeyken, küçüğü burada trafik kazası geçirdi, o da gitti, sizlere ömür. İki büyük kızım vardı. Onlar evlendi. Küçük kızımı amcasının oğluna babası zorla verdi. Onun da bir çocuğu oldu. Çocuğu on bir aylıkken çağırdılar. Gittim, cenazesiyle karşılaştım. Tek kurşunla ölmüştü. İntihar etmiş dediler. Ev halkı intihar etmiş dediler. Köylüler de hayır üvey kaynana onu öldürdü dediler. O da öyle intihara bağlandı, gitti. O da benim kesemden gitti. Tek oğlum kaldı. Ben de dertlerimle baş başa kaldım işte. Askerden geldi, evlendirdim. Çalışıyor. Çocuklarıyla yaşıyor. Ben de buradayım, barış anneleriyle buradayım. Hayatımın özeti de bu kadar.

Kocan ne oldu?

Kocam bizi terk etti zaten.

"Bizim ağlamalarımızı duymuyorlarsa Türk analarının sesini duysunlar ve bu savaşa bir son versinler."

Cemal'in olayından sonra aramızda epey münakaşa oldu. Ondan sonra o bizi bıraktı. Yedi sene hiç bizi sormadı. Ev eşyasının hepsini sattı, çocuklarımla beni sokağa koydu. Biz bir oda kiraladık. Oturduk. Dikiş makinemi getirdim. Dikiş diktim, çocuklarıma baktım. Yedi sene sonra hastalandı geldi kendini eve attı. Eve aldım. 1500 dönüm arazisi vardı, gitti sattı. Onu da bize mal etmedi. Bir daire aldı, bizi içine koydu. Ondan sonra kumarda bütün paralarını yedi. O ev de kumarda gitti. Kumar borcundan evi icrada sattılar. Benim de babadan kalma biraz toprağım vardı, o toprağı kardeşime verdim, aldığım parayla gidip evi icradan satın aldım. Ondan sonra ben onu dışarı attım. Evvel o beni atmıştı ama sonra ben attım onu dışarı.

Ondan sonra da buraya mı geldin?

İşte buradayım, gördüğün gibi barış analarıyla yım. Anaların derdine ortak oluyorum. Başka analar dert çekmesin diye uğraşıyorum. En çok batıdaki analara daha çok üzülüyorum. Çünkü bizim çocuklarımız özgürlük savaşçısıdır. Adını terörist koymuşlar ama bizim çocuklarımız terörist değildir. Bizim çocuklarımız Kürt halkının özgürlüğü için çalışan insanlardır. Aralarında mühendisler, doktorlar, öğretmenler, avukatlar var. Bunlar bilgili insanlar. Bilerek isteyerek özgürlük savaşına katılan insanlar. Ben yetmiş yaşındayım. Benim hayatım böyle geçti. Ben hayat görmedim. Ben şimdiki Kürt gençlerinin iyiliği için burada çalışıyorum. Türk halkının gençleri, askerleri için de burada çalışıyorum. Ama onların bizden haberi yok. Acaba hükümet, onları askere

Barış Anneleri sözcüsü Müyesser Güneş

alıp da gönderip burada öldürmeye çalışmasa, niye onlarınki de ölsün, niye benimkiler ölsün. Hükümettir bize bunları yapan. Bize düşman olacaklarına asker anaları, asıl hükümete düşman olmalıdırlar. Hükümet bize bu kötülüğü yapandır. Rantçılar var hükümetin, askerin içinde. Onlar bizi bu hale getiriyor. Eğer bu iç savaş olmasaydı, bu kadar kötülükler olmasaydı, Türkiye bu kadar borç altına girer miydi? Bu tanklara, silahlara verilen paralar zaten Türkiye'nin borçlarını kapatırdı. Bu kadar da gencimiz ölmeyecekti. Bu kadar analar acı çekmeyecekti. Biz barış istiyoruz. Şimdi diyorlar af. Neyi affedecekler. Bu gençlerin bir suçu yok ki. Biz af değil, barış istiyoruz. Biz Kürt ve Türk halkı arasında barış istiyoruz. Kaybımız çok, yüreğimiz acılı fakat biz barışa hazırız. Fakat daha da acı çekilsin istemiyoruz. Ne dersin kızım?

Ne diyeyim, hepinizin hayatı ayrı roman...

Ben ev halkından, yoksulluktan çektiğimi ve kaynanamdan, görümcemden, eltimden, kaynımdan çektiğimi yazsam iki roman çıkar. Senelerce neler çekmedim. Beni öldürmek istediler, çok üstüme geldiler. Ama Allah'ıma kurban olayım, herhalde benim daha çekeceğim var ki, hayatım yürüyor. Bir gözüm gitti. Sağ tarafımda kemik erimesi var. Kalp krizi geçirdim. Çok hastalığım var. Ama kanımın son damlasına kadar da barış için uğraşacağım.

Oğlum 36 yılla yargılanıyor, götürdüler cezaevine koydular. Doğru düzgün parasızlıktan gidip göremiyorum da. Dört beş ayda bir ancak gidip görebiliyorum oğlumu. Antep cezaevine koymuşlar oğlumu. Yani böyle analarımız çok fazla. 13 yıldır içeride oğlum. Buradaki bütün anaların büyük acısı var. Ben burada bu acıları paylaşıyorum. Burada teselli buluyorum. Teselli veriyorum başka analara da. Yalnız ben dertli değilim diyorum. Tek hissetmiyorum kendimi. Bu beni ayakta tutuyor. Bu beni barışa yönlendiriyor. Atatürk'ün bir lafı var. Yurtta sulh, cihanda sulh diye. Ama biz ne yazık ki kendi ülkemizde bu barışı yapamadık. Bir barış bizi çok iyi bir yere götürecek ama bunu kimseye anlatamıyoruz. Defalarca Ankara'ya gittik. Bizi hiç huzurlarına bile almadılar. Bir defa içişleri miydi neydi bir bakan aldı bizi, "tamam tamam siz gidin, düşünürüz," dedi. Neyi düşünecek? Hani nerede düşündü? Bak asker cenazeleri, gerilla cenazeleri geliyor yine. Ah, görebilseydim o asker analarını, "anacığım, elele verelim, sizinkiler de ölmesin, bizimkiler de ölmesin. Biz de sizin gibi anayız. Bizimkilerin bir suçu yok. Biz barış istiyoruz." Diyorlar ki yurdu bölüyorlar. Niçin yurdu bölelim, bölünecek ne var ki? Şimdi yurdu nasıl böleceğiz? Kürtler her yerde, İstanbul'da, Bursa'da, Ankara'da, İzmir'de, Aydın'da, Antalya'da var. Her yerde var. Biz onları buraya getirebilir miyiz? Türkleri buradan çıkarabilir miyiz? Biz iç içeyiz. Etle tırnak gibiyiz. Bizi ayırmaya da çalışmasınlar. Bu günahtır. Bizim ağlamalarımızı dinlemiyorlarsa Türk analarının seslerini duysunlar ve bu savaşa son versinler. Bizim nefesimiz tükendi artık. Almayın artık silahları, öldürtmeyin askeri, gerillayı. Hepsi bizim çocuklarımız.

Eğer derginizde bunları yayınlarsanız, çok memnun olurum. Size çok teşekkür ederim.

tecavüzü gördüm

ayşe düzkan

bir büroda çalışıp önünde sürekli "outlook" açık olanların posta kutusuna sektirmeden gelen postalar var; kadınlara teselli sunan "ünlülerin makyajsız halleri", batıl itikatları harekete geçiren "bunu bilmem kaç kişiye gönderin dileğiniz olsun" pazarlıkları, temel fıkraları, ilginç 11 eylül/londra patlamaları senaryoları, ermenileri protesto etmek için tıklanacak internet adresleri, eğlenceli yabancı reklam videoları... şehir hayatının gereği sayılan şeyler işte. geçtiğimiz hafta bunların arasına çok çarpıcı bir şey düştü. bu daha sonra, gamze özçelik'in, kendisine çok benzeyen bir kız olduğunu iddia ettiği genç bir kadının bilinci yerinde olmadığı bir sırada tecavüze uğrayışının kaydıydı.

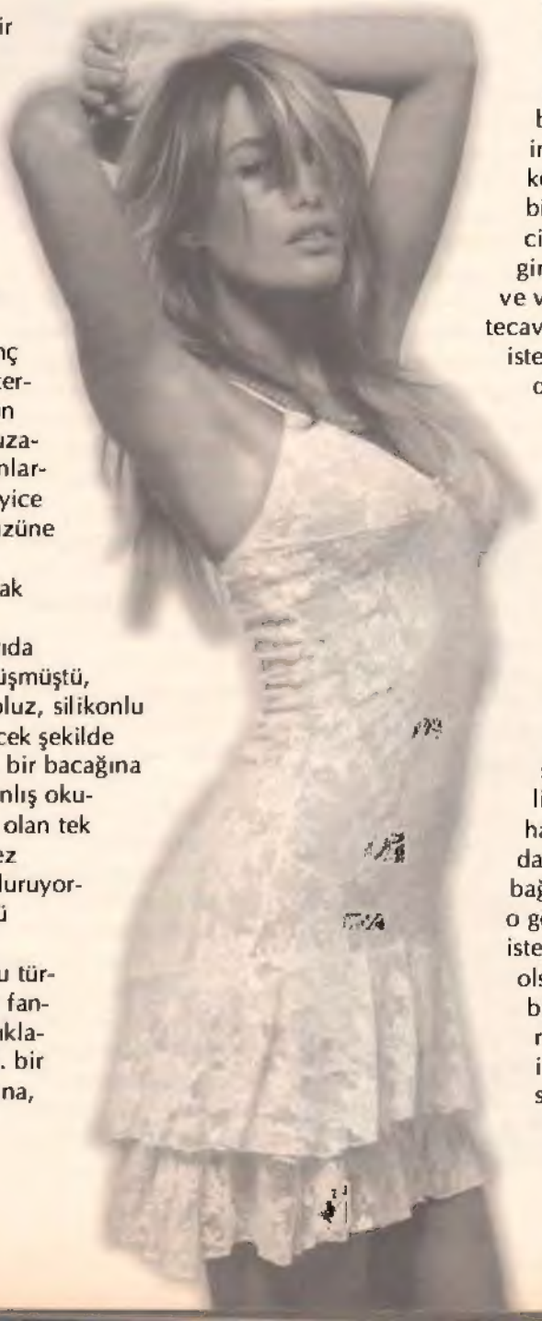

belli ki cep telefonuyla yapılmıştı, dehşet verici bir kayıttı. anal seksi anıştıran bir görüntüyle açılıyor, görüntü değişip genç kadını sırt üstü gösterdiğine kamera, onun cinsel organından uzaklaştığı nadir zamanlarda, kim olduğunu iyice seçebilelim diye yüzüne yöneliyordu. genç kadının kımıldayacak halinin olmadığı aşikârdı, başı yukarıda duran bir koluna düşmüştü, üzerindeki kolsuz bluz, silikonlu göğüslerini gösterecek şekilde rast gele sıyrılmıştı. bir bacağına bağlanmış, evet, yanlış okumadınız bağlanmış olan tek kolu ise ister istemez karnının üzerinde duruyordu çünkü öbür türlü bacağına erişmesi mümkün değildi. bu türden bir bağlanmayı fantezi olarak falan açıklamak mümkün değil. bir insanın kolu bacağına, ancak kaçmasını, hareket etmesini engellemek için bağlanır. o tuhaf pozisyonda bir süre durduktan sonra insanın bir yerine kramp girmemesi mümkün değil.

gamze özçelik tabii ki o genç kadının kendisi olduğunu reddetti. kaydı nişanlısının yaptığını ilk iddia eden reha muhtar oldu galiba. bir sürü senaryo dolaşıyordu ortada; çalınmış bir cep telefonu, intikam, fantezi... ama herkes o genç kadının bilincinin yerinde olmadığı konusunda hemfikirdi.

birçok yazar haklı olarak, "madem o, 'ben değilim' dedi bize bir şey söylemek düşmez" dediler. ama bu reddedişle ya da görüntülerdeki kadının ortaya çıkmamasıyla gizlenen bir suç var ortada; bu da sadece "özel hayatın ihlali" ile açıklanabilecek bir şey değil. bir insan, açık biçimde kendinde olmadığı bir sırada, onunla cinsel ilişkiye girmek hukuk, ahlak ve vicdan açısından tecavüz değil mi? onu isteği dışında, üstelik de canını acıtacak biçimde bağlamak da suç; diyelim ki kafası daha yerindeyken o erkekle sevişmek istediğini ifade etti, bu isteği bilinci yerinde değilken de geçerli mi sayılmalıdır? diyelim ki sayıldı, o halde, neden kolundan bacağına bağlanmak istesin? o görüntüler belli ki ister gamze özçelik olsun, ister bir başkası, bir kadının rızası dışında çekilmiş. ama kadının sadece kaydedilmeyi değil, birleşmeyi de istemediği akla geliyor. İradesinin bu şekilde iki farklı biçimde hiçe sayılması yetmez gibi, bir yandan da o kadın kendisine bunu yapanı suçlayamıyor. o tecavüzün mağduru olduğunun bilinmesi, onun için kendisine bunu yapanın yaptığının yanına kalmasından daha kötü değil. tecavüz tecavüzcünün suçudur, tecavüze uğrayanın değil. bunu biliyoruz, söylüyoruz ama elimizi vicdanımıza koyalım, posta kutularını dolduran e-postalarla daha da sıkıcılaşan, evden işe, işten eve sürüklenmekle geçen şu şehir hayatında bir parça değişiklik isteyen her kadının başına gelebilir böyle bir şey. salçalı uyuşturucu senaryolarına gerek yok, tahtakale'de rahatlıkla bulunan ilaçlar çayınıza bile atılabilir ve kameralı cep telefonları herkesin cebine girmeye başladı. elinizi vicdanınıza koyun ve cevap verin, aynı durumda, çıkıp o adamı suçlamak kolay mı?

öte yandan, adamın bu görüntüleri satmak için daha önce bir sürü medya kuruluşuna başvurduğu, onlardan sonuç alamayınca internete başvurduğu biliniyor. yani gazeteciler adamın kimliğini bulabilir ama "haber kaynağının gizliliği" çerçevesinde ses etmiyorlar. etik bakımından yani...

o kadın, her kimse, şimdi bir yerlerde... korkusu öfkesini bastırıyor belki kim bilir. onun acısını paylaşmak, dayanışmamızla onun yanında olmak için ne yapmamız gerekiyor? bu bence sadece her feministin değil, her kadının cevap vermesi gereken bir soru... ahlak, vicdan bir yana sırada kimin olduğu belli değil.

> antonioni'nin ünlü filmi blow-up türkiye'de cinayeti gördüm adıyla gösterilmişti. filmin kahramanı herkesin görebileceği ama görmediği bir cinayete şahit oluyordu. gamze özçelik'in adıyla anılan videodaki tecavüzü görmek de o kadar zor değil aslında

Türkiye kadınların kaçırılıp satıldığı bir ülke olmasın!

"Alo Kaçırıldım" hattı!

Türkiye genelinde vesikalı ya da gizli çalışan kadınlarının sayısı 100 bine yakın.
Fuhuş sektöründe bir yılda dönen paranın asgari 3–4 milyar dolar olduğu belirtiliyor. Bu paradan, patron, bar, pavyon, disko, gece kulüpleri, otelci, taksici, eğlence yeri sahibi gibi on binlerce insan pay alıyor. Yani fuhuştan yüz binlerce insan maddi anlamda nasipleniyor. Pasta bu kadar büyük olunca devreye fuhuş mafyası giriyor. Fuhuş mafyası, küçük kız çocuklarını kaçırmaktan tutun da zorla fuhuş yaptırmaya kadar her yola başvuruyor.

Bu sene Şubat ayında dışişleri bakanlığı artan insan ticaretine karşı bir kampanya başlattı. Son yirmi yılda yabancı insan ticaretinin ne kadar rahat yürütülduğünü ve sunulan kadınların rağbet gördüğünü ispat için de istatistiklere ihtiyacımız yok. Durum ortada. Türkiye'ye getirilen kadınların çoğu 19- 25 yaş arasında. Muhakkak içlerinde fuhuşta çalışmayı göze alıp gelenler var ama bir o kadarı da işe girme, evlenme veya tatil vaadiyle kandırılıp ülkemize getiriliyor. Pasaportlarına el konuluyor, borçlandırılıyor, hapis edilıyor ve erkek alıcılara zorla pazarlanıyorlar. En büyük pazar Istanbul, sonra Antalya sonra Trabzon geliyor. Erzurum ve Kars talebin çok olduğu iki il olarak sivrilıyor. Kadın ticaretinin mağdurlarına yardımcı olmak amacıyla kurulan 157- Acil yardım hattının diğer adı "ALO KAÇIRILDIM". İngilizce, Türkçe, Romence ve Rusça servis veren 157 hattı fuhuşa zorlanan kadınlara yardım ediyor. Bu yardımın içeriği sözel değil. Kadınlar çetenın elinden bızzat kurtarılıyor.

Yirmi yıl gecikmiş bir çalışma

Hepimizin bildiği gıbi bu geç kalmış bir çalışma. Bizim anladığımız bu insan ticaretının bir kısmı devletler tarafından öngörülüyordu ama iş fazla büyüyünce uluslararası hukuk çare aramak zorunda kaldı. Şimdi ise durum çok vahim. Öyle ki Romanya, Moldova, Rusya ve Ukrayna da, butün kadın yolculara Türkiye'ye doğru yola çıkmadan önce havaalanında vize belgeleriyle birlıkte 157 Yardım Hattını tanıtan bir broşür de verilıyor. Nıtekım Ağustos ayında Antalya da 157 hattına gelen bir ihbar uzerine basılan villadan korkunç işkencelerle fuhuşa zorlandıkları ıddia edilen 4 Ukraynalı kadın kurtarıldı. Bacaklarına kızgın yağ dokülmuş genç kadının fotoğrafı hatırınızdadır. İki erkeğin, baba oğul bu işi yapan O.Ş ve M.Ş nin fotoğrafı da aklınızda mı? Üç katlı çevresi yüksek duvarlar ve tel orgülerle çevrili evde arama yapabilen güçse jandarmaydı.

Ahmet Ümit, geneleve gıdene kızmıyor

Alo evin erkeği fuhuşta yakalandı servisi!

Geçtiğimiz aylarda fuhuşla ilgili olarak buyük medyanın gundemine giren erkek kahraman ise Erzurum Emniyet Müdurü yardımcısı Nurettin Arıcı oldu. Arıcı, başka kadınla ilişki sırasında yakalanan kocayı, eşine ihbar etmeye hakkı olduğunu savunuyordu. Henüz kimseyi ailesine ihbar etmemişti. Ama medya kıyameti kopardı. İşin aslı şuydu. Yapılan bır toplantıda muhtarlar şikâyetlerini iletmiştı: Mahallelerinde fuhuşun onu alamıyorlardı. Polisler şikayetçiydi: "Biz yakalıyoruz savcılar serbest bırakıyor" diyorlardı. Bunun üzerine Arıcı, "ben de mustaribim, insanların kadınlarımıza kızlarımıza böyle kötü gözle bakması, hepsini onlardan zannetmeleri beni de çok üzüyor, bu yüzden onları mahallelerden topluyor, başka yerlere gönderiyorum, pazarlarını engellemeye çalışıyorum. Namuslu adam bu işi yapmaz. İyisi mi bu işin onunu almak için fuhuş yaparken yakalanan adamları ailesine haber verelim," demişti. Konu büyük basına yansıyınca feryat koptu. Basın konseyi başkanı Oktay Ekşi başyazısında kapıldığı

Seks işçisini başka meslekten yazar

Erzurum Emniyeti'nin mudur yardımcıları ilginç insanlar oluyorlar. Geçen yıl da başka bır tanesi AİDS olduğu halde erkeklerle ilişki kurduğu gerekçesiyle Oksana isimli Ukraynalı bir kadını teşhir etmişti. Üstelik basına hitaben "bakın bu kadın canlı bombadan beter" diye hedef göstererek. Oksana'nın AİDS olduğu henüz ortaya çıkmış ama kesinleşmemişken üstelik. Kadının tuttuğu defterden dört ay boyunca 1355 erkeğin onunla para karşılığı beraber olduğu ortaya çıkmış ama bu erkekler hastaneye kontrole bile gitmemişlerdi.
Can Dündar'ın karşılaştığım en sempatık polis diye nitelendirdiği, Trabzon Emniyet mudur yardımcısı İbrahim Azcan'ın anı ve gözlemlerine dayanarak yazdığı NATAŞA ısimli kitap bu ay yayınlandı. Azcan, toplumsal gücün yasal yaptırımlardan daha etkili olabileceğini belırtmiş. Bu anlamda olumlu bir örnek olarak "Erzurum'da HIV virüsü taşıyan yabancı uyruklu kadının şehir halkı tarafından taşlanmasını" vermiş. Bır emniyet müdurü hedef gösterilmiş muhtemelen hasta bır kadının linç edılme girişimini "ahlaki değerlerin korunması için ortak bilinç" örneği olarak göstermesi ürkütücü. Azcan'ın kitabında yer alan patriyarka yanlısı ve tutarsız da olsa olumlu bazı yaklaşımlar bu örnekle bütun önemini kaybediyor. Seks işçisi kadınları hedef göstermek bu kadar kolayken, Dadaş diyarının fuhşa düşkün kelli felli erkeklerının hastaneye kontrole gitmeye bile luzum görmemesi gayet anlaşılır.

infiali ifade etti ve şöyle yazdı: "Aslını ararsanız fuhuş yapıldığı gerekçesiyle meskenlere polis baskını yapılmasını da anlamıyoruz. Suç sayılmayan bir eylemin polis baskını konusu olmasını hangi hukuk devleti kuralıyla açıklayabilirsiniz." Yanı? Belki de Antalya'daki eve baskın da yapılmamalıydı. Öyle ya alan razı satan razı devlet razı o halde? Bu durumda anlıyoruz ki Antalya'daki villaya ve benzerlerine baskın yapabilmek kolay olmuyor. Suç sayılmayan bir eylem olan fuhuşun muşterilerinin rahatsız edilmesini kimse istemiyor.

Fuhuş hem yasal hem de meşru mu olsun?

Geleneksel siyasal partilerimiz fuhuşu her zaman erkekliğin normal bir ihtiyacı olarak olağan görmüşlerdir. Türkiye'de fuhuşa cepheden karşı çıkmak nedense akla sadece şeriatçıları getiriyor. Bu cephenin derdi her zaman günaha sebep olan kadınlık ve kadınlarla. Cemil Çiçek nasıl veciz ifade etmişti: Flörtün fahişeliktir diye. Ama bu işbilir Muslümanların müşteri erkeklerle hesaplaştıklarına hiç rastlamadım. Geçmişte ve bugun fuhuşa programatik olarak karşı çıkan politik cephe ise sosyalistler. Liberaller bu konuda da liberaller. Entelektuel erkek- eşcinsel âlemlerde fuhuş bir tur özgur aşk alanı olarak kolayca gorulebiliyor. Anlayacağınız fuhuşa cepheden karşı çıkmak bu ara pek moda değil. Popüler bir yazar olan Ahmet Ümit Hurriyet Gazetesi'ne verdiği bir röportajda geneleve giden erkeklere kızmam ama kendi tecrubelerime dayanarak doyurucu olmadığını söyleyebilirim demiş. İnsan ticareti mınsan ticareti, malum zevk pek kural tanımaz. Yani fuhuş doyurucu olsa mesela Ahmet Ümit ara sıra takılacak mı?

Erzurum Emniyeti'nin derdi başka

Erzurum Emniyeti ise en çok bu işin göz önunde yapılıyor olmasından şikâyetçi. Eminim bu muhtarlar ve polisler gençlerin ortalıkta el ele dolaşmasından bile rahatsız oluyordur. Başı bağlı olsa bile bir kadın tek başına pek çarşıya çıkmıyordur. Hele sayıları az olan başı açık kadınlar kim bilir ne kadar dikkatli adımlar atıyorlardır sokaklarda. Eminim bu ilin asayişinden sorumlu olan adamlar evlenmeden sevişen genç kadınları fahişe olarak değerlendiriyorlardır. O yuzden mahallelerini temizlemek için ortaya attıkları önerileri ciddiye almaya gelmez. Ama yine de Oktay Ekşivari liberal rahatlıkla Erzurum tipi mahalli faşizm arasında bir yol olmalı. Bu yol biz feministler için de tartışmaya değer bir konu öyle değil mi?

modern çağda kölelik sistemi devam ediyor

insanlık dışı suç: insan ticareti

İnsan ticaretine karşı bir ülkede gerekli tedbirlerin alınması yeterli değildir; çünkü suç yalnızca bir ülkede işlememektedir ve suçun mağduru da sanığı da herhangi bir ülkenin vatandaşı olabilir. Ülkemizde bu suçun mağdurlarının çoğunlukla eski Doğu Bloku ülkelerinin vatandaşları olduğu gorulmektedır. Ama tabii ki yalnızca onlar değil. Suçun mağduru, sanığı ve bazen suçun işlendiği ülke hepsi farklı milletlerden oluşunca bu suçla mücadele de doğal olarak uluslararası boyut kazanmaktadır.

İnsan ticaretinin önune geçmek amacını taşıyan en önemli uluslararası girişim, 15 Kasım 2000 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen ve ülkemizin de taraf olduğu Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'dir. Palermo'da imzalanan bu sözleşme bu nedenle Palermo Sözleşmesi olarak da anılır. Turkiye bu sözleşmeyi 2003 yılında 4804 Sayılı Kanun ile kabul etmiştir. Ancak Palermo Sözleşmesi genel olarak sınıraşan suçlarla mucadeleyi öngördüğu ve bu nedenle kadın ve çocukların istismarı ile mücadelede yetersiz kaldığı için, sözleşmeye ek olarak insan ticaretinin, özellikle kadın ve çocuk ticaretinin önlenmesine, durdurulmasına ve cezalandırılmasına ılışkin ek protokol imzalanmıştır.

Ek Protokol'un 3. Maddesinde yapılan tanıma gore,

"İnsan ticareti, kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nufuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası uzerinde denetım yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhuşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerecektir."

Bu tanım bu suçun sadece cinsel istismarı kapsamadığını, çok daha geniş

yorumlandığını göstermektedir. Hatta tanımın 2. bendinde "insan ticaretinin (a) bendinde belirtilen yöntemlerden herhangi biriyle yapılmış olması halinde, mağdurun bu istismara razı olup olmaması durumu değiştirmeyecektir" denerek suçun işlenmesi halinde mağdurun rızasının varlığını suçun oluşması için bir engel olmaktan çıkarılmıştır. Çocuklar için suçun kapsamını daha da genişletmiş ve 3. bendinde "Bu maddenin (a) bendinde öngörülen yöntemlerden herhangi birini içermese bile, çocuğun istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması 'insan ticareti' olarak kabul edilecektir" denilmiştir.

Birleşmiş Milletler Palermo Sözleşmesini ve Ek Protokolu imzalayan devletler, insan ticareti mağdurunun korunmasını, çoğunlukla zorunlu ihtiyaçların giderilmesine dair, sözleşmede sayılan bazı yardımları ve bu suçla mücadele için gerekli olan yasal duzenlemeyi yapmayı garanti etmişlerdir. Bu kapsamda imzacı devletler insan ticareti mağdurına,

-Uygun barınma olanağı sağlamaya
-Mağdurun anlayabileceği bir dilde yasal haklarına ilişkin danışmanlık hizmeti vermeye,
-Tıbbi, psikolojik ve maddi yardımlarda bulunmaya
-Çalışma, öğrenim ve öğretim olanakları sağlamaya mecburdur.

Gene aynı sözleşmeye göre taraf devletler iç hukuklarında bu suçun önlenmesi için gerekli yasal düzenlemeyi yapmaya da mecburdur. Bu nedenle Turk Ceza Kanununun 80. maddesinde insan ticareti suç sayılmış ve şoyle tanımlanmıştır:

"Madde 80- Zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılmak, vucut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla, tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nufuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri tedarik eden, kaçıran, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden, barındıran kimseye 8 yıldan 12 yıla kadar ağır hapis ve onbin gune kadar adli para cezası verilir.

Birinci fıkrada belirtilen amaçlarla girişilen ve suçu oluşturan fiiller varolduğu takdirde, mağdurun rızası geçersizdir."

"18 yaşını doldurmamış çocukların 1. fıkrada belirtilen maksatlarla tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden dığer bir yere goturulmeleri ve ya sevk edilmeleri ve ya barındırılmaları hallerinde suça ait araç fiillerden hiç birisine başvurulmuş olmasa da faile 1. fıkrada belirtilen cezalar verilir."

"Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçlar örgütlü olarak işlendiği takdirde faillere verilecek cezalar bir kat artırılarak hukmolunur."

TCK'daki bu olumlu düzenlemeyle birlikte Türkiye bu suça karşı Uluslararası Göç Örgutu ile işbirliği ALO 157'yi kurmuş ve bu hattın tanıtımı sınırlarda yapılmaya başlanmıştır. Bu tanıtımların sonucunu da hala hafızalarda olan Antalya'daki mağdurların kurtarılmasıyla almaya başlamış bulunuyoruz. ALO 157'ye 23 Mayıs 6 Temmuz 2005 tarihleri arasında 187 başvuru yapılmıştır.

Kanunda yapılan tanım sözleşmeye uygun olsa da henüz uygulamada ne derece etkili olacağı belli değildir. Şu an uygulamada bir takım sorunların olduğu bilinmektedir.

İnsan ticaretiyle mücadelede yaşanan sıkıntıların başında mağdurlar için yeterli koruma ve yardım olanaklarının olmaması gelmektedir. Suçun mağdurlarının kalabilecekleri bir sığınma evi kurulmuşsa da, mağdur sayısıyla kıyaslandığında yetersiz kalmaktadır. İnsan ticareti mağdurlarına aynı zamanda suçlu muamelesi yapılmamalı ve faillere ulaşılması ve cezalandırılmaları için tanık koruma programları geliştirilmelidir.

*İnsan ticaretiyle mücadelede yaşanan sıkıntıların başında mağdurlar için yeterli koruma ve yardım olanaklarının olmaması gelmektedir. Suçun mağdurlarının kalabilecekleri bir sığınma evi kurulmuşsa da, mağdur sayısıyla kıyaslandığında yetersiz kalmaktadır. İnsan ticareti mağdurlarına aynı zaman da suçlu muamelesi yapılmamalı ve faillere ulaşılması ve cezalandırılmaları için tanık koruma programları geliştirilmelidir. Failler genellikle organize suç örgütleri olup mağdurlar bu durumdan korkmaktadır ve birçoğu yargılama aşamasında tanıklık yapmaktan çekinmektedirler.

*Bu suçun failleri de genelde insan ticaretiyle değil de fuhuşa aracılık eden insanlarmış gibi yargılanmakta ve böylece yapılan yasal düzenlemeler pratikte caydırıcı olamamaktadır. Bilindiği gibi fuhuşa aracılık etmek suçunun cezası TCK da 227. maddede düzenlenmiş ve iki yıldan dört yıla kadar hapis öngörülmüştür. Oysa insan ticareti suçunun cezası sekiz yıldan on iki yıla kadardır. Bu nedenle uygulamada bu iki suçun cezalarının arasındaki farktan insan tacirleri yararlanmaktadır. Yapılması gereken bu duruma fırsat vererek bir ikinci istismara yol açmamaktır.

Kadınların bacaklarına kızgın yağ döktüler
3 Ağustos 2005 Milliyet

durakçadırlarda yaşam hâlâ sürüyor

Kentsel dönüşüm projelerinin adı "insanların evlerini başlarına yıkma ve sokakta bırakılmaya karşı direnenlere gaz sıkma projeleri" olarak değiştirilmelidir. Çünkü bir vakitler İstanbul'un dışı sayılan tepelere, düzluklere göz göz odalar yaparak, domates, hane, biberlerini ekerek mahalleler yaratmış olan insanların evleri, kentlerin ticari ve politik talanı amacıyla 'kentsel dönüşüm projesi' nedeniyle yıkılıyor.
Kentsel Dönüşüm Projesi hâlâ mecliste yasa tasarısı olarak bekliyor. İnsan sormadan edemiyor. Bu ne acele? Ev sahibi olanlar belediyelere ait olan ve henüz bitmemiş beton yığınlarına, karanlık bodrum katlarına göç ettirilmişlerdi. Eğer bu evlerin borcunu ödeyemezlerse sokağa atılacaklar. Kiracılar ise sokakta bırakılıyor. Hepsi İstanbul'a göç göçle gelmiş. Kimi işsiz, kimi asgari ücretle çalışıyor. Barınma hakkına sahip çıkanlara devlet gaz bombası atıyor. Biz bir grup insan, dayanışma amacıyla İstanbul'da Eyup- Guzeltepe durakçadırlarına gittik. Ağustos ayının sıcak günlerinden biriydi. Naylon, battaniye, halı, ellerinde ne varsa kullanarak çadır kurmuş beş ailenin yaşamı yalnızca sıcaktan değil iki gün önce yağan yağmur nedeniyle de çok zorlaşmıştı. Çadırlarda her şey sırılsıklamdı. Su yoktu, tuvalet yoktu, çamaşır yıkanamıyordu. En küçüğü 9 aylık on çocuk, felçli, yeni ameliyatlı dedeler, neneler gece ve gündüz her türlü tehlikeye maruz kaldıkları koşullarda yaşıyor. Esasında altı çadır varmış ama altıncı çadırda yalnız yaşayan bir kadına ayrıldığı kocası tecavüz saldırısında bulununca kadın oradan ayrılmak zorunda kalmış. Burada da en ağır yuk kadınların sırtında. Bütün hayat yıkılan evlerinin tam karşısında geçiyor ve hemen 20–30 metre ötede belediye apartmanlarında bir dolu ev boş duruyor. Çadırlar ise iki metrekareyle dört metrekare arasında değişen büyüklükte. Fatma Nene en küçük çadırda yaşıyor. Yetmiş yaşlarında olduğunu söylüyor, Birlikte sigara tuttürürken yanımıza başka kadınlar da geldi. Ben Pazartesi Dergisi'nden ve sorunlarını dergide de aktarma isteğimden söz edince Fatma Nene, "Görüyorsunuz her yer ıslandı, çadır ıslandı. Oturacak yerimiz yok. Eziyet çekiyoruz. Devlet bize el uzatmalı ama gaz sıktı," diyor.

Fatma Nene

Fatma nene kaç yıldır bu mahallede oturuyorsun?
İki senedır bu mahalledeyim. 30 senedir İstanbul'da kiradayım. İki kız bir oğlan çocuğum var. Belediye evlerimizi yıktı, sonra da gelip halimizi sormadılar. Kaymakam geldi. Dedi ki okul yapacağız. Dedim kalacak yer istiyoruz.

Tuvalet ve banyo ihtiyaçlarınızı nasıl gideriyorsunuz?
Su yok. Tuvalet yok. Komşulara gidiyoruz
Daha ne kadar kalacaksınız
Ne bılem. Ev verene kadar. Ben nere gidem. Ev yok, bir şey yok. Ev versin bana. Ben nerden bulayım kiralık ev. 300 milyon iki oda ev. Ben nasıl vereyim?
Daha önce kiraya ne veriyordunuz?
70 milyon veriyordum. Elektrik, su, yüz milyon ediyordu.
Sevgi
Tuvalete banyoya konu komşuya gidiyoruz. Ama sorun oluyor. Lavaboya giderken, çoluk çocuk da olduğu için rahatsız oluyorlar...

Peki, ne olacak bundan sonra?
Valla, sonuna kadar bu işi surdürmeye niyetliyiz. Bir şeye adım attık, kar da yağsa, kış da olsa biz buradayız.

Çalışıyor musun?
Hayır. Çalışmıyorum. Göğsümde kist var. Ameliyat oldum. Ama sonrasında da geçmedi kistler.
(Kadınlar çocukların kavgası yüzunden birbiriyle kavga ediyor bu sırada)
Çocukların bile huyu değişiyor burada. Burada her şey bozuldu. Bır de her yerde bizım sesimiz duyuldu. Ama şu mahalle duymadı.

Çalışmayı düşünüyor musun?
Düşunuyorum, arıyorum da ama bulamıyorum. İlkokul mezunuyum. Evde kitaplar okurum. Yeni insanlar tanımayı severim. Ama şu durumda insanlara karşı sevgimiz kalmadı. Gaz attılar üzerimize. Gaz bombası yüzunden yüzümüzü kapattık. Devrimci dediler. Hakkımızı savunmak devrimcilikse ben kabul ediyorum. İnsan ayrımı yapmasınlar. Alevi'siyle, Sünni'siyle, Kürt'üyle Türk'üyle biz hepimiz insanız. Komşular da bizden sıkıldı. Bakkalın tuvaleti var. İhtiyacımızı gidermek için bakkala gidiyoruz düşünebiliyor musunuz? Yorgunuz, uykusuzuz, rahat bir yatağa yatamadık ne zamandır, banyosuzuz, havalar da çok sıcak. Sosyal yaşantımız kalmadı. Eşlerimizle hiçbir diyalogumuz kalmadı. Eşimle bir sorunu bile konuşamaz hale geldik. Özel hayatlar kalktı. Bız daha evdeyken ev sahibim, kapıları, camları çerçevelerini falan istedi. Verdık. Kapılara, camlara çarşaf örterek oturduk. Ev sahibiyle de karşı karşıya getirdiler bizi.

Ne kadar kira veriyordun?
150 veriyordum. En fazla ben veriyordum. 60 ila 100 arasında değişiyordu kiralar.

Kadınlar olarak bir yere gidebiliyor musunuz? Çarşıya falan...
Hıçbir yere gidemiyoruz. Ama yıkılmayacağız. Hepimizin isteği kirasını ödeyebileceğimiz bir ev. Eşim 500 lira aylık alıyor. 150'sini kiraya veriyor. Bunun kalanının elektrik, su, telefon, odun, kömür ve kalan ihtiyaçlarımıza yetmiyordu tabii. Ama kafamızı sokacak bir yer vardı. Yemeksiz, banyosuz, uykusuz, bakımsızlık, ne diyeyim ben. 28 yaşındayım. Dort tane çocuğum var.

mesele gemileri yakabilmekte

Bu sayımızda kadınlar, benimki farklı olacak diyerek giriştiği evlilik maceralarını ve boşanma öykülerini tartıştı.

Risklere rağmen yeniden sevmeye, başlayabilmek

Meltem, (28) Bilgisayar Programcısı

Ayrılma kararını çok kolay vermedim. Zaten evlenirken aileme karşı çıkmıştım. Yani tüm çevremi karşıma almıştım ve çok iddialı başlamıştım Sevgiyi yaşayacağım, benimki çevremdekiler gibi olmayacak diyordum. Hiç bir şeyimiz yoktu ama birbirimizi seviyorduk ve dünya sanki avuçlarımızın içindeydi. Ama zamanla gözümde büyüttüğüm adamla gerçeklik arasındaki uçurum büyümeye başladı. Yürek dostum olacak olan adam, her şeyimizi paylaşacağımız ilişkimiz elimizden kayıp gidiyordu. Gitgide yabancılaştık.

Evin ekonomisi benim üzerimdeydi. Onun iş bulması ile ilgili sorunlar vardı. O arada çocuğumuz olmuştu her şey yeni ve hızlı gidiyordu. Artık öyle olmuştu ki ben onun iyiliğini ve gelişimini düşünmenin ötesinde bir şey düşünmez olmuştum. Bu noktaya nasıl geldım onu da bilmiyorum ama bir an yaşamdan kendi adıma bir şey istemedığımi fark ettim. Olmak istemedığım bir kadın tıpi çıkmıştı ortaya.

Kendimi sıfırlamıştım

Onun bazı sorunlarını çözmuştuk ve artık ondan destek isteyebilirdim. Destek olmasını da bekledim. Artık onun için yapacağım şeyleri yapmıştım ve ondan bana emek vermesini bekliyordum. Ama tersi oldu kazandığı paradan, arayışlarına kadar değişmeye başladı. Bız onun gündeminde yoktuk. Üstelık benim çabalarımı da küçumsüyordu. Alaya alıyordu. Bazen beni hem yücelttiğini hem de kaldıramadığını hissediyordum. İş öyle bir hale geliyordu ki çocuğumuzun kime aıt olup olmadığını merak ediyordu. O zamanlar onun tarzını yaklaşımlarını eleştirmekten, tavır koymaktan ziya de kendimi suçluyordum. Ona ulaşamadığımı düşünüyordum. Kendimi sıfırlamamda ben de yarattığı suçluluk duygusu çok derin etki bırakıyordu.

Yaşadığı boşluk çok derindi. Ve çıkış yapabileceğim hiçbir yer yoktu. Çok iddialı başlamıştım onun için aileme her şeye eyvallah demıştım. Yanıldım diyerek geri dönmek zor geliyordu. Dönmenin ötesinde kendım başarısız olduğumu kabul etmiyoredemiyordum. Özellikle kadın olarak beni çok incitmişti. Başka biri vardı ama bu konuda bir türlü netleşemedi. İlk başlarda başkasından duysam inanmazdım diye düşünüyordum. Ama neyse kendisi söyledi o zaman da. Şimdi düşününce gösterdiğim sabra şaşıyorum. Onu anlamaya çalıştım. Kendimi onun yerine koydum anlamaya çalıştım. Kendi acılarım ve kendi bulunduğum yerden bakmadım. Ama çok fazla bocalıyordu. Ne yapacağımı bilemiyordum aslında başka biri bır sonuçtu bir insan arayışa başlamış ise şu anki durumda sıkıntı vardır diye düşünuyordum. Ama tavırsızlığı ve netsizliği her geçen gün daha yıpratıcı olmaya başladı. Gunlerce ağladım. Başka erkekler tarafından sevilip sevilmeyeceğimi merak ettim, hâlâ kadın olarak çekici olup olmadığımı merak ettim, hatta bunu ölçmek ve yaşamak istedim. Yaşadım da. Kendimi içkiye verdim. Ama bunlar da beni tatmin etmedi. Aradıklarımın bunlar olmadığını hissettim. Ve en son, "ben bunun için aileme rest çektim ona mı çekemeyeceğim?" dedım. Ondan sonra da kendimi daha guçlü hissetmeye başladım. Ona güvenmedığimi söyledim. Yuzüğü masaya bıraktım. Kızımla beraber başka bir yerde yaşamımı yeniden kurmak için yola koyuldum. Yalnız, bır çocuklu olarak yeniden başlamak, tekrar sevmeyi denemek, tekrar beğenmek. Hepsine yeniden başlamak bilmediğin bir şeye yeniden başlamak yeniden doğum yapmak gıbi bir şeydi. Ama bir süre parmağımdaki yüzuğü çıkaramadım uzunca bir dönem çocuğuma nasıl anlatacağım konusunda gelgitler yaşadım. Artık yüreğimi sonsuz bir şekilde açmadım. Kimsenin dokunamayacağı bana özel bir köşe hep var oldu. Belki de yeniden tekrar acı çekmemek için içgüdusel bir tedbirdi bilemiyorum. Ama kimseye yüreğimin zulasına dokunmasına fırsat vermedim.

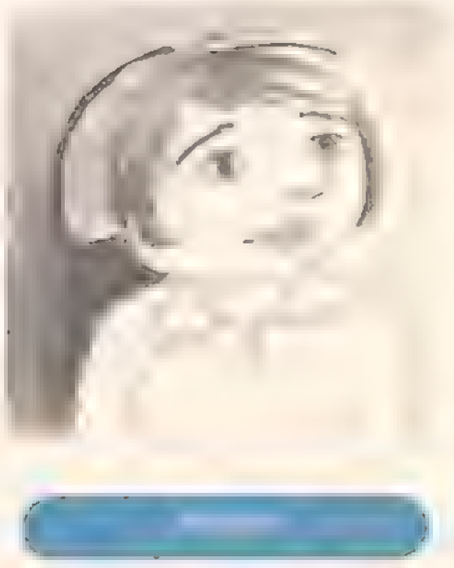

Işığın kendisiyim

Şu an iyi ki ayrılmışım dıyorum. Yoksa ben olamayacaktım. Çunkü bir ara yeniden birleşmemiz gibi bir durum oldu ve ben bundan çok etkilendım. Tekrar tercih edıliyor olmak çok hoş bir duygu idi. Ama ben artık değişmiş ve kimsenin çerçevesine giremeyecek kadar gelişkinlik kazanmıştım. En önemlisi de kendi yaşamımı yaşamak istiyordum Belki onun yaşamından daha zor ama daha gerçekçi, daha anlamlı. Ve benim yaşamım. Yıllar içinde onunla birlikteyken kendimi değil onun kurallarını yani onun yaşamını yaşadığımı fark ettim. Yani ben yoktum o yaşıyordu ben de onun etrafında dönuyordum tıpkı yanan bir lambanın etrafında dönen kelebekler gibi. Ama artık kendim lambayım ışığımı büyütmek de bana kalıyor.

Evde hapis gibiydim

Sevinç: Müzisyen 40

Ayrılalı yaklaşık dört yıl oldu. Çok kolay dönemler değildi. İki tane kızım var. Şu an benim yanımdalar, daha doğrusu velayetleri bende. Onlarla fazla problem yaşamıyorum beni anlıyor ve destekliyorlar. İlk başlarken sevgiyi yaşayacağımı duşunüyordum. Ya da böyle olmasını istiyordum. Evlenmeden önce yapmak istedıklerimi söylediğimde evlenmemizin önünde engel değil diyordu. Çaldığım müzık aleti ve alanımla ilgili okumak, kursa gıtmek istedığimi söyledığimde çok iyi diyordu. Ben de kursa gitmek istiyorum beraber gideriz diyordu. Onu tercih etmem de; çocukluğumdan beri ulaşmak istedığim hayallerimi onunla paylaştığımda onları gerçekleştiririz, hem de

beraber demesi, desteklemesi, aynı kulturden gelmiş olmamız, uzaktan da olsa akraba olmamız etkili olmuştu. Her ne kadar yaşamlarımız farklı olsa aynı kültürün çocuklarıydık.

Evde ona hizmet ediyordum

Ama evlendıkten sonra çok değişti. Ne zaman kurslardan okumak istediğımden bahsetsem her şey havada uçuşuyor, şiddete maruz kalıyordum. Anne babasına küsüp çalışmıyor, butun gun kahvede oturup gelip üç öğun de beni dövüyordu. Bir de hamile kalmıştım. O kadar yalnızdım ki bebeğimle konuşuyordum. Ona sana zarar vermek istemiyorum ama bu hayat bana çok ağır gelıyor ve senin için endışeliyim diyordum. Ya karnımda ölmenden ya da hasta olmandan korkuyorum diyordum. Evden çıkmamı istemiyordu. Evden d şarı çıkamıyordum, her şeyime karışıyordu, onu giyme bunu giyme onunla konuşma bununla konuşma gıbi. O zamanlarda sarılabıldiğim tek kişi karnımdaki çocuğumdu. Çocuğum şimdi on sekiz yaşında, aramızda duygusal bir bağ var ve ben onun için hâlâ endişeleniyorum. Yaşadıklarımı kimseye aileme de anlatamıyordum. Çünkü onların da problemleri vardı Babam çok içiyordu, annem kendını çocuklarına adamış bır kadındı evin en büyüğü olarak da her şeyin sorumluluğunu yuklenmiştim. Bu alışkanlık evlilikte yaşadığım sorunlarımı birilerine anlatmanın önünde engel oluyordu. Daha sonra ikinci çocuğum oldu. Eşimle aramızda değişen bir şey olmadı. Ben zaman zaman değişen dozlarda gene aynı baskıya maruz kaldım. O politıkaya atıldı, ama değişen bir şey olmadı. Eskisi kadar kalas değildi ama gene de benim konumum açısından değişen bır şey yoktu. Zaten çalışmayı da bırakmıştım. Evdeydım, ona hizmet ediyor, çocuklarıma bakıyordum. Tek maaşla da tencereyi kaynatmaya çalışıyordum. Siyasetle uğraştığı için yüzünu gormediğim de çok oluyordu. Siyasetıne eleştiride bulunduğumda yine her şey havada uçuşuyordu. Bir dönem ben de kendımi ifade edecek kadın çalışmalarına girdim ama ıki çocuk, ekonomik sıkıntılar yurutemedim. Bana istiyorsan yap ama benden bır şey bekleme diyordu. Geldiğinde de yemeği hazır olacak beklentısındeydi. Bunlar olmadığında da kavga çıkıyor ve çocuklar etkıleniyordu. En sonunda bıraktım.

Yumruğumu masaya vurdum

Bu sefer çocuklarımla birlikte yapabileceğim bir iş öğrenmeye başladım. Stilistlık kurslarına gittim ve belge aldım. İyi ki bunu yapmışım. Çünkü daha sonra onun bır kadın arkadaşı olduğunu tesadüfen öğrendim. İlk başlarda inkâr etti. Ama sonradan her şey ortaya çıktı. Öğrendıkten sonra ona çocukların okulundan dolayı bir yere kımıldayamayacağımı, okullar kapanana kadar bu evde bir kardeş gıbi kalacağımızı söyledim. Bunu da yaşama geçirdım. Okullar kapandıktan sonra da anne ve babasını çağırıp her şeyi anlattım ve gideceğimi söyledim. Kabul etmediler önce ama kararlı olduğumu görünce bır şey demediler. Çocukları alamazsın dediler. Masaya nasıl vurduğumu hatırlamıyorum. Onlar benim çocuklarım ve siz böyle bir şeye kalkışamazsınız dedim. Çocuklarımı ve çantamı alıp çıktım. Ilk başlarda çok zorlandım. Ne işim var ne kurulu düzenim. Hiçbir şey yoktu ortada. İş buldum, hatta müşteri bulabılmek için bütun stilistlik yapan yerlerini dolaşıyordum. Ev eşyam yoktu. Yemekleri karın üstüne koyuyordum. Birkaç eşyayı annem vermişti. Evde ekmek alacak para yoktu.

Altı yaş küçük sevgilim var

Ama neyse ki zorlukları aştım, işim bir düzene girdi. Ayaklarım yere daha sağlam basıyor. Kendımden altı yaş küçük bir sevgilim var. Içimde ukde olarak kalan şeyleri de yapmaya başladım. Mutluyum. On altı yılımı o adama harcadım karşılığında da kazık yedim. Ama şu an yaşamda asıl kazığı onun yediğini görüyorum. Daha önce söylediği her şeyin tersini yaşayan bir noktada geldi. Geleneksel bir kadın, geleneksel bir evlilik.

Aslında iyi biriydi

Hümeyra, 38, Gazeteci

Sizlerin anlattıklarını dinleyınce benim hikâyemin bambaşka olduğunu fark ettim. Aslına bakarsanız standartlara göre ayrıldığım eşim 'iyi' bir adamdı içkisi, kumarı, çapkınlığı olmayan ,üstüne ustlük bana ev işlerinde yardımcı olan, beni sevdiğini, bensiz olamayacağını aralıklı olarak ifade eden birisiydi. Etraftaki çoğu kimse için 'iyi bir adamdı'. Bu iyi bir insan olma özelliği nedeni ile ayrılık aşamasında derdimi anlatmam bıraz zor oldu.Evet 'iyi bir adam' dı, beni sevdiğini soyluyordu ama bunun

göstergelerini ben nedense göremiyordum, o benim hayatımı paylaştığım birisi olmaktan çıkmıştı, davranşları ve verdiği kararlar sonucunda bana zarar veriyor ama bunu asla kabul etmek istemıyordu. Yaşantısıyla ilgili yaptığı hataları görmek istemiyordu. Kendisi de artık söylediği yalanlara inanır olmuştu. Ben kendimi sanki bir cendereye konulmuş gıbi hıssediyor, sonsuza kadar aynı şeyleri yaşayıp duracakmışım gibi hissedıyordum. Benim zorumla sürekli aynı şeyleri, aynı problemleri konuşup duruyorduk. Ancak sonuç hep aynıydı. Hıçbir şey değişmiyordu.

Sonra bir an geldi ve duşündüm. Sanırım geçen zaman içinde yaşadığım her olay, yavaş yavaş ona olan sevgimi yok etmişti. Ben ne yapıyorum bu adam asla değişmeyecek ve ben ömrümün sonuna kadar aynı şeyleri yaşamaya devam edeceğim diye duşündüm. Üstelık karşımdaki adamı artık sevmiyordum. Bır işim ve mesleğim vardı ve artık daha sakin, huzurlu ve problemsiz bir hayat istıyordum. Bunu ona açıkladığımda ve sonraki zamanlarda asla beni anlayamadı. Ona, mesela bana on yıldır kendisinden hatıra herhangi bir hediye almadığını hatırlattığımda 'ben hediye alamıyorum parasını verdim sen aldın aynı şey değilm mi?' cevabı ile yine beni asla anlayamadığını anladım. Ayrılık aşaması çok zor oldu tüm gelecek hayatını benim üzerime planladığı için asla kabullenemedi, eşyaları ayırırken ve başka konularda sanki on yıldır tanıdığım adam gıtmiş başka birisi gelmişti. Hâlâ beni sevdiğini söylüyor ama beni sıkıntıya sokup üzerek benden intıkam almaya, bilerek beni yaralamaya çalışıyordu. Ben ılk birkaç ay çok sıkıntı çektim ancak yine de sonsuz huzur ve rahatlığa kavuşmuş gıbiydim. Bazı dostlarım hâlâ ondan ayrılığım için beni eleştiriyorlar. Ama beraberlikleri sürdurebilmek için iyi insan olmak maalesef yeterli olmuyor.

Kız Enstitüleri: hayal gücü, batı medeniyeti, "yeni hayat" modu...

A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Elemanı Elif Ekin Akşit, İletişim Yayınlarından çıkan Kızların Sessizliği isimli kitabı vesilesiyle sorularımızı cevapladı. Elif Ekin Akşit, Kız Enstitülerinin cumhuriyetinen önemli kurucu unsurlarından biri olduğunu söylüyor...

Kız Enstitüleri'nden biraz bahseder misin? Ne zaman, nasıl ve nerelerde kuruldu, kimler bu enstitülere girebiliyordu?

Kız Enstituleri, önceden özel bir ev-el işi öğretim kurumuyken 1928-29 yıllarında Eğitim Bakanlığı'na bağlanarak, onbinlerce kızı ev işleri konusunda, ama daha da çok yeni bir toplum düzenini öğretmek üzere eğitmeyi amaçlayan kurumlar. Aslında eğitici eğitimi konusunda Köy Enstituleri'ne benziyorlar, zaten her ikisi de benzeri eğitim politikalarının sonucu ortaya çıkmış olan okullar. Bu anlamda Kız Enstituleri, Köy Enstituleri'nin öncelidir diyebiliriz. Bence Kız Enstitüleri cumhuriyetin en önemli kurucu unsurlarından biri.

Bır yandan kadınları toplumun gayrı resmi öğretmenleri olarak yetiştirirken, öte yandan cumhuriyetin kuruluşu sırasındaki en önemli fonksiyonu kamusal hayatta gittikçe daha görünur olan kadınları evin içine sokmak olmuş.

Aslında Kız Enstituleri'ne içerden değil dışardan bir bakış benimkisi. Bır "Kız Enstitüleri Tarihi" değil, uzun tarih denemesine kalkışmak istedim. O yüzden de farklı kaynaklar kullandım, bu okulları bağlamlarına oturtmak için. Ama "Bağlamına oturtmak istediğin ne?" diyecek olursan; ilk bakışta enstitulerin daha çok kızın eğitilmesini, ya da daha ıyi eğitilmelerini, modernliğin önemli bir unsuru olarak kız çocuklarına yatırım yapılmasını temsil eden okullar oldukları soylenebılir. Ama biraz daha "uzun" bakınca, bır yandan tam tersi.

Daha detaylı görebilmek için, öncesindeki Kız Sanayi Mekteplerı'ni de tabloya dahil etmek lazım, değil mi?

1865'de kurulan bu okullar, enstitulerin öncülü olmakla beraber, gayet de kendilerine ait bir tarihe sahip ve kendi amaçlarını gerçekleştirmişler. Önceleri, Mithat Paşa Tuna valisi iken buyuk belediye projeleri ile beraber sanayi mekteplerini devlet fabrikalarında çalışmak üzere insanlar yetiştirmek ve ordu ihtiyaçlarını temin etmek için icat etmiş. Rusçuk'ta ilk kurulduğunda bu amaca ulaşmış proje. Ama mekteplerin İstanbul'da birbiri ardına açılması ve Mithat Paşa'nın Taif zindanı macerası ve ölumüyle Abdulhamit sahip çıkmış projeye, Ama artık kızları fabrikada çalıştırmak olmamış oncelikli olan, saraya mefruşat yetiştirmek olmuş ve enstitüler de tam buradan devralmışlar işi.

Enstitülerin daha muhafazakâr olduğu söylenebilir mi?

Daha Osmanlı İmparatorluğu günlerinde il gi çeken feylesof ve eğitimci John Dewey cumhuriyetle beraber geliyor ve yeni kurulan cumhuriyetin eğitim potansiyelleriyle ilgili bir rapor yazıyor ve cumhuriyet için en önemli kavramlardan biri olan enstitü kavramını for mule ediyor. Saatleri Ayarlama Enstitüsü'nde Ahmet Hamdi Tanpınar'ın ironiyle anlattığı gibi yeni bır modernlık macerasının yapıtaşları bu enstituler. Enstitülerin asıl ama- c di De-wey'in önerileri doğrultusunda elleri çalışan bireyler yetiştirerek savaştan yanmış yıkılmış bir memleketi yeniden kurmak. Kadınların dışarda çalışması değıl ama, ne yapıyorlarsa evlerinde yapmaları, bu anlamda muhafazakâr. Ama buna bir de zihin boyutu ekleniyor ve de yeni bir varlık halını iletebilmek, hatta bence yaratabilmek ve bunu kabul ettirebilmek becerisi ekleniyor. Bu anlamda sadece muhafazakâr kalmıyor proje. Çunkü dört dörtluk insanlar olmaları gerekiyor bu kızların ve oluyorlar da. Bu yeni varlık hali bence biraz hayal gucü, biraz batı medeniyetı biraz da "yeni hayat" modu...

Cumhuriyetin ve dolayısıyla yeni bir kimliğin inşa ediliyor olması bağlamında Kız Enstitüleri ne anlam ifade ediyordu?

Benim çok önem verdiğim bir şey bu, ihtiyaç duyulan modern kıyafetlerin dıkılmesini ve en çok da "toplumun eğitimesi" için eğitici yetiştirilmesi. Kız Enstituleri'nde eğıtilen "toplum öğretmenleri" ki bunu burada ben diyorum yoksa çok daha muallak bir şey. Öğretmenlerin öğretebileceğinden daha ince, daha elle tutulmaz bır şey öğretmekle mukellefler, bu, herkese ama herkese adab-ı muaşeret öğretmek gıbi bir şey. Beşinci bolümde üstünde çok durduğum ama son tahlilde o kadar da ağırlıklı olduğunu düşünmediğim başka bır şey daha var tabıi, o da sadece batı medeniyetinin öğretılmesi değil, Ziya Gökalp'in formülünün uygulanması. Yani İslam medeniyetının Batı medeniyetiyle değiştirilmesi ve "özümüzdeki" Türk kultürünün keşfi. Bız siyasi tarih deyince paşalar, padişahlar, önemli devlet adamları anlıyoruz. Eğitim siyaseti de mesela, üzerine yine önemli insanların karar verdikleri, ol de-

yince olan bir mesele gibi... Hâlbuki Kız Enstituleri örneğinde bir şeyleri tüm imkânsızlıklara rağmen mümkün kılanın, "batı medeniyeti"nin toplumun her alanına nüfuz edebilmesi için kurulan bu okullara devam eden öğrenciler olduğunu görüyoruz. Aynı projeden, aynı karardan çok farklı şeyler çıkarmak mümkun bence, ama bence bu hanımların yaptığı, gerçekleştirdiği şey, bir çeşit tekrar tekrar sıfırdan başlamak, gittikleri her yerde yeni bir dünya kurmak. Hani ev işinin nankörlüğünden bahsediyoruz, yap yap bitmiyor, temizliyorsun kirleniyor, pişiriyorsun bitiyor ya, bu da bambaşka seviyede bir iş. Diyelim taşındıkları her evde, her mahallede yapıyorlar yeni hayatı kurma işini, tayini gelen eşleriyle gittikleri her yeni şehirde... Bence bu "batı medeniyeti" işi öyle hazırlop bir bilgi olmadığından, medeniyetin de ne olduğu büyük ölçüde hayal güçlerine kalıyor. Kendi hayal güçlerine, okuldaki öğretmenlerinin hayal gücüne...

Bu kurumlar farklı sınıftan ve farklı etnik yapılardan kızları biraraya getiriyordu. Bu farklılıklar, kızlar arasında ortak bir ruh yaratmaya ket vurdu mu?

İyi bir soru... Ben kadınların özneliğinin altını çizmeye çalışırken, kitapta önemli bir eksen olan ve eğitim politikalarında bir çatlak olan etnik, bölgesel ve sınıfsal farkların bu çeşit bir yaratıcılığa meydan açtığını da söylemek istiyorum.

Modern cumhuriyet kadını yaratılırken, geleneksel kadınla çatışma yaşandı mı? Örneğin kızlar ve anneleri arasında?

Aslında tam da bu geleneksel nedir, onu sorgulamaya çalışıyorum. Yani belki de annesinin mezun olduğu Kız Sanayi Mektebi, kamusallık ve görünürlük anlamında daha moderndi enstitüden. Sanayi mekteplerinin de devletın kadınlarla yeni bır tür ilişki kurma amacı guttuğunu duşunuyorum. Ama bunun ötesi yok, enstitulerde olduğu gibi asla yok. Bu ikisinde de ortak olan özellik; bir yerde farklı olan, uzun dönemde bu kızların ne yapmasını bekledikleri. Sanayı mektepleri daha anlık, enstitulerde ileriye yönelik bır eğitici oluşturma çabası var. Yani devlet baba ve toplumun çatışma alanının göbeğinde oturuyorlar ve anneleri değil kendi babalarıyla çatışıyorlar icabında. Ama ben her şeyle beraber değerlendirildiği muddetçe eğitimin özgürleştirici potansiyelini teslım etmekten yanayım. Aslında bence bu hanımların, belki Kadınlar Birliği gibi devletin birebir temsilcisi olmamasında da bu özgürleştirici potansiyel yatıyor.

Enstitüler başarıya ulaştı mı? Kadınlar, hareket alanlarının sınırlandırılmasına direndiler mi?

Bence direndiler. Ama bu yüksek sesli bir direniş değildi, hatta kendileri buna direniş bile demezler. Onlarınki bence önemli bir başarı, ama bu eğıtım siyaseti projesinin başarıya ulaştığını göstermiyor. Ama modernleşme projesi de ancak enstitulülerin insiyatifleriyle tuttu.

Türk Kadınlar Birlığı'nin etkın olduğu, Kadınlar Halk Fırkası'nın kurulduğu bir dönemden sözediyoruz.. Enstitüyle kadın hareketi arasında nasıl bir ilişki vardı?

Kız Enstituleri projesi Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde ortaya çıkan feminist hareketin bazı ıdeallerini devralıp kendisini yok etme surecindeki yapı taşlarından biriydi. Daha çok devralma kısmına hizmet eden bir yapıtaşı. Yaprak Zihnioğlu'nun Kadınsız İnkilap'ı bunu çok güzel anlatıyor. Yani Nezihe Muhittin gibi kadınların işi bıtirilirken daha domestık bir kadın merkezlilik söz konusu oldu, sokak ve okulu birbırinden koparmak da bunu kolaylaştırdı tabıı...

Belki etkileri de farklıydı ama Köy Enstitüleri'nin tarihi yaygın bir şekilde yazılırken, Kız Enstitüleri'nin tarihi neden yazılmadı?

Bu yuksek sesli olmama hali, kimi çelişkilerin gizlenmesi zorunluluğu... Sadece geleneksel olarak kadınlara yüklenen susma rolü geçerli olduğu için değil, zaten Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde başlanmış olan modernlik projesi sil baştan katmerlendirildiği için.

Bu sessizliğin uyum ve kabullenme olduğu kadar direnme ve kendi bildiğini okuma anlamına geldiğini de yazmışsın. Nedir bu kendi bildiğini okumak?

Enstitülulerin, devletin ev-içindeki temsilcileri olmaları istendi ama bence olmadılar. Ben özgürluğü bu kitapta daha çok "fail" olma potansiyeli üzerinden düşünmeye çalıştım. Cevabı Batı medeniyetinin çok hoş bir yorumunda buldum. Tanzimat bürokrasisinden bır örnekle; Mithat Paşa gibi Tanzimat paşaları Avrupa görmüş kişilerdi. Ama onların inanılmaz başarıları artık yerli bir eğitimin ürünü olmaya başlayan -çunkü yaygın eğıtım kurumları projesi gerçekleşmeye başlamıştı- Tanzimat burokrasisi için de bir norm halıne geldi Avrupai olmak. ama bu bürokrasi taifesi Avrupa falan görmüş değildi

Onlar da Avrupai olmanın yolunu, kendilerini kendileri yapan her neyse o olmayarak yapmakta buldular. O dönem romanlarının falan önemli bir temasıdır. İttıhat ve Terakki ve cumhuriyet projelerinin gerçekleşmesini sağlayan Jön Türklerın öncülü olan Yeni Osmanlılar da buna itıraz ederek başladılar işe. Kız Enstitülüler de onların başta gerçekleştirmek istediği şeyi yaptılar işte; gayet de kendileri olarak. Diyelim Yeni Osmanlılar'ın başta yapmak istedığı gibi gayet de Müslüman kalarak -ki Türkluğün aksine bu o kadar da üstunde durulan bir şey değildi- görmedikleri o Batı medeniyetini kafalarında yaratabıldiler. O zihinlerinde yarattıklarını gerçekleştirdiler. Enstitü kıtaplarında resmedılen modern evler mesela, ara ki bulasın yanmış yıkılmış bir Ankara'da.

Bu okuldan mezun olan kadınlar devlet kademesinde rol aldılar mı?

Enstitüluler, Mesela Alıye Temuçin devlet kademelerinde de rol aldılar. Toplumu planlandığı gibi sadece evlerinin içinden değil, dört bir yandan etkilediler...

Son yıllarda bazı STK'ların kızları okutma amaçlı projeleri sürdürülüyor. Son olarak Kardelenler örneği var. Bu ikisi arasında bir benzerlikten söz etmek mümkün mü?

Bır yandan evet, hem de çok mümkün, alt sınıf kızlar, Kürt kızları o zamanlar da dönuştürulmek isteniyordu. Ama öte yandan, bence Ayşe Kulın'in kıtabındaki yoksulluğa tepeden bakan yaklaşım yoktu enstitulerde.

Kadın bakış açısıyla tarih yazmanın önemi nedir sence? Feminist tarihten sözetmek mümkün mü?

Elbette mumkun. ve çok gerekli, çünkü toplumları ilgilendiren hikâyeler kadınlar olmaksızın anlatılınca hep eksık kalıyor. Ve bir feminist tarih yazımı kadar önemlisi tarihi kadınları hesaba katarak tekrar yazmak.

Aynı olayı konu edinen bir feminist tarıhçi ve feminist olmayan tarihçi arasındaki yaklaşım farkını merak ediyorum..

Elbette feminizmın dönemine gore değışir bu. Ama bugünlerde kadınları gorunur kılma, tam da bizden istendığı gibi pasif algılamama çabası onemli bence. Yoksa Kız Enstituleri'ne hep "Aman da ne güzel ne cici" diye bakılıyor.

ayna ayna yansıttığın ben miyim?

Efes Pilsen 2000 yılından bu yana Türkiye kadın profili üzerine araştırma yapıyor. Geleneksel leşen bu çalışma, özellikle geniş bir kadın kitlesi üzerinde yapılması ve araştırma konularının çeşitliliği ile göze çarpıyor. Bu tip çalışmalara ihtiyaç açısından baktığımızda araştırma olumlanabilecek bir çalışma. Fakat yine de "neden böyle bir çalışma?", "neden Efes Pilsen?" sorusunu sormadan edemiyoruz. Tabii bira reklâmları tek başına bu kadar yaygın yürütülemiyor. Yasalarda belli yasaklar var. Kadın meselesi de imajı güçlendirmede özellikle bu günlerde pek çok kapıyı açmada önemli bir etken oluyor. İş böyle olunca bir taş ile birkaç kuş birden vurabiliyorsunuz.

Ama tanıtım amacı ile yayınlanan kitabı incelediğimizde, karikatürler gerçek niyeti ele veriyor neyse ki. Kapakta Efes Pilsen i getiren bir kadın, iç kapakta ise iki sevgilinin Efes içme durumu var. Adam, başımın ustundesın, ayağının altındayım diyor ve birayı içiyor. Bıra bitince de içimdesin diyor. Bıri kadın diğeri bira. Güzel sözler kadına söyleniyor gibi ama aslında biraya söyleniyor. Herhalde bir kadın bundan iyi nesneleştirilemezdi. Hem de kadınlar için yapılan bir araştırma kitabında. Diğer bir nokta ise araştırma sonuçlarının ana başlığı. Genel başlık Turkiye kadını olsa da araştırmanın içeriği tümuyle Turk kadını üzerine kurulu. Oysa bu tanımlama bu toprakların gerçekliğine uymamaktadır. Bu topraklarda Kürt, Laz, Çerkez vb. kadınlar da yaşıyor ve kendilerini Türk olarak ifade etmiyorlar. Dolayısıyla, bılımsel bir çalışma dıye sunulan bu araştırma tek tip olma sorununu aşamamıştır. Ve geniş bir kadın kesimine ulaştığı iddiasına gölge düşmuştur.

Araştırma sonuçlarına gelirsek, bireysel özelliklerde kilo ve boyda bir artış söz konusu. Medyanın dört bir koldan tanıtımını yaptığı diyet biskuviler, diyet içecekler kilo artışını engelleyememiş demek ki. Göz ve ten renginde geleneksel durum devam ediyor. Bazı kadınların sarı saçlı, mavi, yeşil gözlü olmak için harcadıkları çabaya rağmen kahverengi başı çekmeye devam ediyor.

Araştırma sonuçlarına göre ortaya çıkan tüketim alışkanlıkları gelince; kadınlar kendilerine bakmak için zaman ve para ayırmıyor, doktora az gıdiyor, evde doğum yapmayı daha fazla tercih eder hale gelıyor, çöp torbası yerine poşet kullanıyor, evde yemek yapma alışkanlığına, ürun alırken kalitesinden önce fıyatına göre almaya devam ediyor.

> Efes Pilsen 2000 yılında ilkini yaptığı Türkiye Kadın Profili araştırmasının ikincisini de yayımladı. Araştırma on sekiz ilde 1.598 birimlik bir örneklem üzerinde yapılmış. Türkiye Kadın profili üzerine yapılan bu araştırmaya incelediğimizde, gördük ki,toplumsal cinsiyet rolleri istatistiklerle de pekiştirilebiliniyormuş.

Tabii araştırmada bu sonuçların ortaya çıkmasına sebep olan ekonomik yapılanma, kadınların iş olanakları, sağlık guvencesinin kalmaması gibi saiklere hiç değinilmemiş.

Kadına biçilen roller devam ediyor

Araştırmayı incelediğimizde, kadının evin dışında bir işi olsa da evişinin peşini bırakmadığını yemekleri yapanların anne ya da kayınvalide olduğunu görüyoruz. Sorularda erkekler seçenek olarak bile yok. Her gun ne pişireceğini düşunmekten yorulan kadın kendısini körelten bu duruma katlanabilmek için durumu daha zevkli hale getirmeye çalışıyor. Tek başına ev işlerini yapmaya da devam ediyor. Bu konudaki oran yüzde 93.9. Azımsanmayacak bir oran. Neden kadının bu işleri tek başına yaptığını deşifre eden sorular da olmadığı için kadının görünmeyen emeği görunur kılınamıyor. Adamdan mutfak parası diye aldığı paradan kenara üç beş kuruş koyması da farklı yorumlanıveriyor. Eş parasının dışında gelıri de olmamış oluyor. Bu durumda soruları gerçekliği ortaya çıkaracak şekilde hazırlamak gerekmez miydi?

Çalışmanın dığer bölumlerinde de kadınların tercıhlerini etkileyen nedenleri ortaya koyacak sorular olmalıydı. Örneğin, meslek tercihlerinde kadınların yüzde 53'ü öğretmenliği tercih etmiş. Üstelik iki bin yılındaki sonuçlara göre artış da var. Dolayısıyla kadınların öğretmenliği tercih etmesinde ya da tercih etme zorunda bırakılmasının arkasındaki nedenlerine dair sorular olmalıydı. Çünkü biz şunu çok iyi biliyoruz kadınlar hem anne, hem eş, hem de ev sorumluluklarını en organize şekilde yerine getirebilmek, ayrıca da para kazanabılmek için öğretmenliğe yönelıyorlar.

Araştırma sonuçlarında ortaya çıkan bekâret, flört, gece sokağa çıkma oranları da hayli duşundurucu. Kadınların yüzde 85'i için bekâret önemli ve namus simgesi, yuzde 54'ü geceleri hiç sokağa çıkamıyor. Bu ülkede bakire olmadıkları için kadınların neler yaşadıklarını, sokağa çıktıklarında neler yaşadıklarına da araştırmada yer vermek gerekmez miydi? Eğer araştırmayı yapanların gerçek derdi tanıtım değil de kadınların yaşamlarını değiştirmek ise, kadınlarla ilgili bir araştırma yayınlarken sonuçları kadınların keyfi tercihleri gibi sunmak yerine arkadaki nedenlere de belırtmek gerektiğini hatırlatmamız yerinde değil mi?

Araştırma sonuçlarından bazı veriler

Akraba evlılığı oranı: %9,0
Başlık parasını doğru bulmayanların oranı: %96,3
Cinsel yaşamı düzenli olduğunu söyleyenler: %66,1
Kız çocukların eğitimi önemlidır diyenler %11,5
Toplumsal baskılar olmasa, Evliliğimi surdururum diyenler: %88,7
Evlenmem, evliliğimi surdurmem diyenler: %33,8
Eşimle arkadaşça ilışkım olsun isterım diyenler: %62.1
Evde doğum yapanların oranı: %25,8
Evde yemek yapan anne/kayınvalide oranı: %64,3
Kadın jinekolog tercih ederi: %26,6
Sokaklara çıkamayanlar: %54,2
Bekâret önemlidir diyenlerin oranı: %85,9
Aldatma alışkanlık olmadığı surece göz yumulabilir diyenler: %32,4
Siyasi olayları her zaman izleme oranı: %10.5
Meslek seçiminde öğretmenlığ'n tercih oranı: %37,6
Çalışma alanındaki başlıca sorunlar yorgunluk: %33,8
Yüzme bilme: %27,7
Bılmeme oranı: %72,3
Alışveriş alışkanlıkları.
Kredi kartlarının kullanım oranı: %3,4
Adamdan alınan paranın bir kısmının şahsa ait tuketim için kullanılması: %40,0

eyne eyne

eva ku tu nîşan dide ez im?

Efes Pılsen ji sala 2000 û vır ve derbare profîla jinan a Tirkiyeye de lekolînan dıke. Xwiya dike, ev xebata ku bûye mina kevneşopiyeke, bi taybetî li ser girseyeke fıreh a jinan pek te û mijaren lekolîne jî cıhereng in. Dema ku pewistiya derbarê xabaten bi vî rengî de mirov li ber çavan bigire, dı destpeke de erenî xwiya dıke. Le bele beyî ku em pirsa, "çima xabeteke bi vî rengî", "çima Efes Pilsen" bikin em rehet nabin. Be gûman reklamen bîraye bi sere xwe hevqasî berfireh nikare be meşandin. Di qanûnan de hin qedexe hene. Mijara jine ji bo bıhezkirina îmaje bi taybetî di van rojan de di vekirina gelek derıyan de xwedî bandoreke mezin e. Dema ku rewş wisa be, bi kevirekî hun dıkarin gelek cûkan bikûjin.Le bele dema ku em pirtûka ji bo nasandine hatıye weşandin, karîkatûren li ser niyeta rastî nîşan didın. Li ser qapaxe jineke ku

...î lekolîne hin encam

Rejeya zewaca nav malbate: %9,0
Rejeya kesen ku qelen napejirînın: %96,3
Kesen îdîa dıkin ku jiyana wan a zayendî bi rek û pek e: %66,1
Kesen ku giringiye dıdın perwerdehıya zaroken keç: %11,5
Kesen ku dıbejin "Ger serdestiya civake nebe eze zewaca xwe bidomînım": %88,7 Kesen hem nazewicın, hem jî zewaca xwe nadomînin: %33,8
Kesen dıxwazın bi hevsere xwe re wekî heval bin:%62.1
Rejeya kesen li male diwelidin: %25,8
Rejeya dayik an xwesû ya li male şîve çe dike: %64,3
Jinen ku jînekologan tercih dıkin: %26,6
Kesen ku nıkarin derkevin kuçeyan: %54,2
Rejeya ku g rıngiye dıdin qîzaniye:%85,9
Kesen heya ku nebe tebîet ji xapandıne re çaven xwe dıgirin: %32,4
Rejeya şopand na bûyeren siyasî: %10.5
Rejeya di tercihkirina pîşeye de hilbijartina mamostetıye: %37,6
Pırsgreka sereke ya xebate de betılandin. %33,8
Rejeya zanîna soberî ye: %27,7
Rejeya yen nizanın: %72,3
Tebîeta danûstandıne, bikaranîna qerta qredıye: %3,4
Rejeya bikaranîna pereye ku ji mere male te standin û ji bo pedıvıyen kesayetî te bıkaranîn: %40,0

Efes Pilsene ku yekemîn lêkolîna derbarê Profîla Jinê ya Tirkiyeyê di sala 2000'an de dabû destpêkirin, encamên lêkolîna duemîn jî da weşandin. Lêkolîn li 18 bajaran, li ser nimûneyeke yeketeşeyek 1.598'an pêk hat. Dema ku me ev lêkolına derbarê profîla jinê ya Tirkiyê nirxand, me dît ku rolên cinsî yê civakî dikare di îstatistikan de jî bê dîtin

Efes Pılsen tîne, û vexwarina du evîndaran a te dîtin.
Mer dıbeje, "tu li ser sere min î, ez dı bin linge te de me" û bîraye vedixwe. Pıştî bîra diqede jî dıbeje "tu di hûndire min de yî." Yek je jin, yek je bîra.Mîna ku gotınen xweş ji jine re ten gotin, le di rastiye de ji bo bîraye dıbeje. Bi awayekî dın nikaribûn jine hevqasî mîna meta bi kar bînin. Her wiha di qapaxe pirtûkeke ku lekolîna derbare jine de diweşîne de. Mijareke din jî sernıvîsa bingehîn a encamen lekolîne ye. Sernivîsa giştî her çiqas jinen Tirkiye be jî, naveroka lekolîne bi tevahî li ser jına Tirk hatiye sazkirin. Ya rast ev binavkirin li rastiya ve axe pek naye. Li ser ve axe Kurd, Laz, Çerkez û hwd jin jî dijîn û xwe mîna Tirk binav nakin. Ji ber ve yeke jî ev lekolîna ku mîna xabateke zanistî te nîşandan, pirsgireka yek rengî jî derbas nekiriye. U bi ve yeke re jî ,îdîaya xwe gihandine girseyeke berfıreh a jinan. Heger em ben ser encamen lekolîne jî, bi taybetî derbare kîlo û bejne de zedebûnek heye. Xwiya dike ku biskewîten ku medya ji çar aliyan reklama wan dike, vexwarinen diyete zedebûna kîloyan kem nekiriye. Di renge çav û çerm de jî rewşa kevneşop dıdome. Keda hin jinan ya ji bo pora zer, çaven şîn an kesk be encam meya û rengen qahweyî dısa li peş e. Li gorî encama lekolîne, derkete hole ku; jin ji bo ku li xwe binerin pere û wexte xwe herç nakin. Kem diçin bijîşk, li male diwelıdin. Ji devla torbeyen çope, naylonen li male bikar tînın. Li male şîva xwe çe dıkin û dema ku derdikevin danûstandıne beyî ku li delalıya mahsûlan binerin, li fîyeten wan dinehirin. Le di ve lekolîne de rewşa aboriye ku bûye sedema be-kar bûn û bemîsogeriya tendurıstiye qet nehatiye peşçavkirın.

Rola jine ku je re hatiye dayîn didome. Dema ku em li lekolîne dinerin, dema ku kare jine li derve hebe jî dev ji malen xwe bernadin, şîva male, an ji hela dayika male, an xwesuye ve te çekirin. Di pirsan de mer wekî vebijark jî cih negırtiye. Jina ku her roj li şîva evare difıkire, ji bo ku tehamûlî ve rewşe bike, dike ku tamek ji ve rewşe bigire. Bi tena sere xwe karen male dike. Rejeya ve ji sedî 93.9'e.Ev reje jî ne rejeyek kem e. Ji ber ku sedemen ku jin çima van karan tercih dıkin nehatine deşifrekirin, keda jine jî naye dîtin. Dema, ji çend qirûşen ku mer dıde male datîne qıraxe jî, bi peyven çewt te nirxandin. We deme te gotin ku "ji bilî peren meren xwe, tu jehatına we tune ye" Di ve rewşe de. Ma ne pewist bû pirs li gorî rastiye bene amadekirin? Dive di beşen dıne yen xebate de, di nava pırsan de sedemen ku bandore li ser tercıha jine datîne, bihatana derxistin Wekî mînak di tercihen pîşeye de, ji sedî 53.0'en wan mamostetiye tercih kirine. Bi ser de li gorî sala 2000'an zedebûn heye. Ango dıve di pirsan de sedemen bıryara jine ku mamostetiye tercih dike derketa hole. Em ve yeke baş dizanın, jin hem wekî dayık, hem wekî hefser, hem jî wekî kesa ku her tışten male organîze dıke, hem jî ji bo pere bidest bixe mamostetiye hıldibijer e. Di encama lekolîne de bekaret, flort û rejeya bişev derketine derve mirovan dıxe nava fıkaran. Bekarbûn sembola namûse ya herî giring e. Ji sedî 85'en jinan bişev qet dernakevin derve. Ma ne pewist e mirov tışten ku jin dema ku derdıkevin derve jiyan dıkin jî binivîsîne? An jî bela ku ne qîz in jiyan dıkin? Ger ku armanca kesen ve lekolîne amade kirine ne danasîn be û guhertina jiyana jinan be, de lekolîne ne li gorî tercîhen kefî bidin. Ango wısa dıkin, wekî ku jin ji kefan re van tercîhan dikin. Ma ne pewist e em bînin bîra wan ku sedemen tercîhen jine di pırsan de bihata pirsîn?

DYP kadın stratejisi arıyor

Son yıllarda Turkiye'deki partilerde akıl almaz "değişiklikler" oluyor. Sizler de takip etmişsinizdir. Bu "derin değişimlerin" ana gerekçesi tabii ki AB'ye girme merakından kaynaklanıyor. Yaklaşan seçimleri de unutmamak gerekiyor.
AKP'nın muhafazakâr demokrasi söylemi bunlardan biriydi. Bir partinin hem muhafazakâr hem demokrasi aşığı olması nasıl oluyorsa o kadar demokratlar işte. Muhafazakârlıklarına diyeceğimiz yok, Allah için hakkını veriyorlar.
CHP'li kadınların Deniz Baykal hayranlığı üzerine kurulu kadın bakışı ve kadınları kurtaracak tek başkan görüntüsü, yükselen şoven dalgaya uyumuyla şahlanan ırkçılığı, genel-kurmaya endeksli siyaseti ve nihayet açığa çıkardığı sağcılığıyla kendi değişimini tamamlamış durumda. Bitmedi. Asıl değişim DYP'de. DYP haziran ayı sonunda düzenlediği arama konferansıyla kadın stratejileri araştırması yaptı. Suleyman Demirel menşeili, Tansu Çiller geçmişli ve nihayet Mehmet Ağar surduruculuğuyle bu ülkedeki işçi, memur, kadın, çoluk çocuk, Kurt neredeyse tum halkın canına okuyan DYP artık kadınların sorunlarını da gundemine almış durumda. Tamamı feminizm duşmanı olan bu partiler son yıllarda kadın konusuna pek meraklılar. AKP'yi iktıdara taşıyan enerji ve oy kaynağı elbette bu ülkedeki meclis ve meclis dışı partilerin ağzının suyunu akıtıyor. Her türlü işgal ve ığdiş siyasetinin programında kullanılacak ana konu kadınlar olmuyor mu? Amerika Afganistan'ı işgal edince kadınları ve onların özgürlüğünü kullanmadı mı? Şimdi Türkiye'nin AB'ye doğru giden zenginlik, özgürluk, demokrasi ve refah dolu Amavut kaldırımlı yollarında kadınlar olmasın mı? Bilen bilir bu kadın duşmanı, kadın avcılarının kafalarının değişmediğini. Hâlâ feminizm duşmanı olduklarını. Partilerinin programlarına bakın göreceksiniz. Başkanlarına, kadrolarına bakın. Söylemlerine bakın. Bir iki konferans o da erkek başkanların açılış konuşmalarıyla yapılan konferanslar, birkaç eylem -ki onlar da parti için yapılan içinde kadın kelimesinin geçtiği uyduruk eylemler- bu kafaların değiştiğine ispat olmaz. Cinsiyetçidir bu partiler. Ayrımcılık uzerine kurulmuşlardır. Kurt, kadın, komunist, alevi ayrımıyla yıllarca beslendiler ve hâlâ da buradan beslenmeye devam ediyorlar.

1980 yılında İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde Terörle Mücadele Şube Müdür Muavinliği yapan, 12 Eylül darbesine denk gelen bu dönemde binlerce insanı işkencelerden geçiren DYP Genel Başkanı Mehmet Ağar kadın stratejisi arıyor

Peki bu gidişin bir sonu yok mu?
Bu partilerde yer alan kadınlar partilerinin egemenleri olan erkeklerle yüzleşmedikçe hiçbir şey yapamazlar. Bu yüzleşme evvela parti içi demokrasi, parti içi kadın sorunlarının açığa çıkartılmasıyla olur. Bu da yetmez. Eşitlik, özgürluk sadece bir grup için değil, mesela bu partılerde olduğu gibi yalnızca beyaz Turkler için değil, Türkiye'de yaşayan herkes için istenmeli ve sahiplenmelidir. Sadece Turk kadınları için değil Kürt, Ermeni, Laz, Çingene, tüm kadınları sahiplenen bir yerden kadın siyaseti yapılmalıdır. Bu ülkedeki kadınların ortak sorunlarını sahiplenmeden, bunlara karşı durmadan yapılacak siyasetin iki yüzlü olduğunu cesurca savunmak gerekiyor. Kadınlarla ilgili işlerin sokaklara taşması lazım. Mesela namus cinayetlerine karşı sokaklara dokülen DYP'li kadınlar gördünüz mü? Bu kadınların acil görevi partilerinin cinsiyetçiliğine karşı bu cinsiyetçiliği yok edecek kuvvette mücadele etme gayretidir Ortalarda boyle bir gayretten söz edecek hava şimdilerde yok. Yapabilecekleri şey partileri içindeki erkek egemenliğine karşı guçlenmektir. Bunda başarılı olabilecekler mi? Göreceğiz

DYP'nin seçim faaliyeti olan arama konferansı geçtiğimiz haziran ayında yapıldı. Selma Acuner'in ev sahipliği yaptığı konferansın konusu kadınlara yönelik stratejilerin saptanmasıydı. Mehmet Ağar'ın konuşmasıyla başlayan konferansa sunumlarıyla katılan kadınlardan Aksu Bora sorularımızı cevapladı.

Bir süredir feminist kadınlar arasında, feminist mücadele verilirken devlet ve sermaye ile kurulacak politik ilişkilerde bu ilişkinin sınırlarının ne olacağı ve nasıl belirleneceği konuları tartışılmakta. Bir akademisyen olarak siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?
Bu tartışmaları izleme fırsatım olmadı ama sadece devlet ile değil, sermaye ile de ilişki ve sınırlar meselesinin tartışılmakta olduğunu duyduğuma çok sevindim! Özellikle AB süreci konusunda bu tartışmanın önemli olduğunu duşunüyorum, çünku millıyetçi ve liberal görüşlerden başkası kendine yer bulamıyor gibi görünüyor.

Devlet bir süredir feministlerin içine girmiş durumda. Feminist mücadelenin zayıf olduğu şu günlerde bu hamlenin feminizm açısından riskleri nelerdir?
Feministlerin bu durumu lehlerine çevirme olasılıkları var mı?
Devlet feministlerin içine gireli çok oldu! Kendimizi ayırmak, sınırları belirginleştirmek de ancak güncel politik konularda açık ve net bir söz kurarak olabilir. Feminist mucadelenin zayıf olduğu saptamanıza katılamayacağım. Zayıf olduğumuz şey, yapıp ettiklerimizi politik bır düzleme, politik bır dile kavuşturmak bence. Yoksa memleketin her yanında inanılmaz bir kadın hareketliliği var.

Ama feminizmin bir tur sosyal çalışma olarak algılanma riskine karşı, bu hareketliliğin politik çerçevesini, sözünü kurmak, tartışmak, yaygınlaştırmak gerekiyor
Herhangi bir durumu lehimize çevirmenin yolu sınırları yuksettıp kendimizi tecrit etmek olamaz- tersine, güçsüzluk duygusundan sıyrılıp özgüvenli bir duruş gelıştırmeliyiz- bız herkesi etkileyebiliriz!

CHP, DYP ve AKP gibi cinsiyetçi, sağcı, faşist, muhafazakar ve milliyetçi partiler kadın konusuna eskiden olduğundan daha meraklılar. Bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cinsiyetçi, sağcı, faşist, muhafazakâr ve milliyetçi partiler akıllanıyor demek ki! Bu akıllanmanın kaynaklarından biri açık ki AB sureci; bir başkası, her partinin içinde kadınların kıpırdanıp durması galiba. Feminist hareket çok uzaktaki kadınlara bile ulaştı, onları etkiledi, hareketlendirdi. Her biri kendi diline tercüme ederek elbette, bir yol çizmeye, parti içinde guçlenmeye, varlık göstermeye çalışıyor. Bu tercümeden pek hoşlanmasak da kaçınılmaz olduğunu bilmek ve etkileme çabasını bırakmamak bana çok ciddi bır ış gıbı görünüyor.

DYP'nin "arama konferansı" başlığıyla yapılan konferansına katıldınız. Toplumsal cinsiyet konulu sunumunuzu yaptınız. DYP gibi milliyetçi, faşist ve kadın düşmanı bir partinin konferansına katılmayı neden kabul ettiniz?

Politikanın bir jestler silsilesi olarak görulebildiğini biliyorum ama bundan hoşlanmıyorum. Kım kime gitti, taziyede kaç kışiydi, onun yazısına kitabında kaç sayfa ayırdın, yönetim kurulunda hangi grubun kaç kışilik kontenjanı olacak... Solun da feminizmin de "doğal durum"lara karşı, akılla, sözle ilerleyebilecek politikalar olduğuna inanıyorum. İnsanların oldukları şeyden fazlasını, olabileceklerini görmeyi başaran başka kim var? Bunun gucünü unutup DYP'li gibi politika yapmayı kabul etmediğim için katıldım o toplantıya Kendi sözumun gucune güvendiğim için.
Umarım bunu bayağı bir böbürlenme olarak görmezsiniz. Ama feminizmin bize benzeyenlerle, kendi aramızda yapabileceğimiz bir şey olmadığını duşunuyorum. Bazen çok güç olsa bile, uzaktaki kadınlarla teması kaybetmemeyi önemsiyorum. Hem insanın kendi sözunu durmadan sınamasını sağlıyor bu temas, hem de bazen çok ciddi ödülleriniz olabiliyor- her zaman daha derin ilişkiler, dönüşum potansiyelleri, soylediğiniz sözün yerine ulaştığını gösteren bir işaret oluyor. Böylece, diyelim yerel siyasete kadın katılımı gibi bir kampanya yaparken, çok farklı siyasal çizgilerden kadınları çağırabiliyorsunuz (çünkü onlarla hep bir ilişkiniz var, bu ilişkiye emek harcamışsınız), birbirlerini görüp dokundukları zaman sizin tartışarak yaratabileceğinizden çok daha hızlı bir dönuşum oluyor. Bunu en son Mardin'li Kurt ve Arap kadınlarla Menemen'in bir ilçesinin gayet muhafazakâr kadınlarının karşılaşmasında gordük.
DYP'li kadınlar kadın sorununu partilerinin ideolojisinden etkilenmeden sahiplenecek kadar kadınlıklarının farkındalar mı? Milliyetçilikten kendilerini koruyabilmişler mi? Mesela Kürt bir kadınla kendilerinin ortaklıklarını kabul ediyorlar mı?
Kadınlığın tek bir varoluş olmadığını biliyoruz. Sınıfsal konuma olduğu kadar ideolojiye de bağlı olarak şekilleniyor tabii. Yani DYP'li kadınların ideolojilerinden bağımsız bir kadınlıkları olduğunu zannetmıyorum - grup çalışmalarında öyle olduğunu soylüyorlar, ben de bunun üzerinden gidip farklılıklarımız/ortaklıklarımız gibi tartışmalar yurutmeye çalışıyorum (cinsiyetin toplumsal olduğunu söylemek tam bu değil mi?). Böyle tartışırken, Kurt kadınlara sevgilerini, muhabbetlerini ifade edıyorlar, gayet de samimi oluyorlar o anda- ama sonra politika konuşurken bu muhabbetın politikayla hiç alakası olmadığını goruyorsunuz. Dolayısıyla, "hepimiz kadınız, ıdeolojileri boşverin" gibi bir sözün ancak kısa vadede işe yarayacağını ama gerçek bir dönuşum yaratamayacağını duşunuyorum.

DYP'li kadınların kendilerini milliyetçilikten korumalarını beklemek çok fazla değil mi?

Bır de bu ideoloji meselesinin göründüğü kadar basit olmadığını hatırlamak lazım. Yani CHP'deki kadının ideolojisiyle DYP'dekininki çok farklı olmayabiliyor. Partilerın o kadar güçlü bir aidiyet ve ideolojik netlik yaratabildiklerini duşunmuyorum. Hele kadınlar söz konusu olduğunda. Özellikle taşrada, kadınların siyasete gırmeleri ve parti seçimleri, ideolojiden çok farklı değişkenlere bağlı oluyor. Dolayısıyla, "DYP'li kadınlar" dıye homojen bir gruptan söz etmek mümkün değil. Bazen insanı nefessiz bırakan milliyetçi/muhafazakâr ideoloji tabii ki onları da biçimlendiriyor ama sadece onları değıl. Bazen çok daha beterine bir kadın tartışma listesinde toslayabiliyorsunuz mesela. Bu yüzden, tekrar söyleyeceğim, kadın gruplarını kendi önyargılarımıza ve kategorilerimize göre yerleştırıp teması kesmek yerine ilişki kurmak, etkilemeye ve dönuştürmeye çalışmak, kendımizi ve politikamızı sınamak daha doğru geliyor bana.
Elbette kişisel olarak kendimize nasıl bir rol biçiyoruz, neyi yakın buluyoruz gibi şeyler de önemli. Kimimiz "pür" bir varoluşu daha uygun bulur, kendini adama ve militanlık kapasitesi çok yüksektir. Ben onlardan değılimkadınları merak ediyorum, seviyorum, onlardan öğreniyorum... Böyle olunca, genel ve soyut bir ahlaki kurallar dizisine ihtiyaç duymuyor insan- oraya gıtme, bununla konuşma, şunu okuma falan gibi. Daha mutevazı ve sabırlı olmayı öğreniyor.

Sizce bu kadınlar partilerinde ve hayatta var olan erkek egemenliğini görmüş ve bu egemenliğe karşı mücadele vermek için mi yola çıkmışlar?

Emin olun, millıyetçilik konusunda asla anlaşamasak da bu konuda birbirimizi çok iyi anlıyoruz! Çok genç olanlar dışında, bütün partilerdeki kadınlar erkek egemenliğinin buz gibi farkındalar ve buna karşı mucadele etmeye çalışıyorlar. Yapmaya çalıştığım şeylerden biri, bu mucadele için onlara araçlar ve yollar sunmak. Çok hızlı öğreniyorlar, hızlı değişiyorlar, kendilerini ve güçlerini keşfediyorlar. Bu da çok heyecanlı bir şey.
Parti içindeki güçlenmelerini elbette ki partinin guçlenmesi olarak görüyor ve gosteriyorlar- ama ben bundan çok emin değilım. Pek çok başka değişkenle birlikte değerlendirilmesi gerekir: memleketin politik atmosferi, kadın hareketinin gucü, partinin politik hattı ve stratejisi gibi. Kendi içine kapanmış kadın grupları guçsüzleşir ve bulundukları örgutun yonetimine tamamen tabi olurlar, açılma şansı bulanlar ise guçlenir, özgün bir yol arayışına gırerler. Kendi adıma, bütün partılerde kadınların daha güçlü bir varlık göstermelerini isterim- kendi saf ve doğru feminist çizgimizi savunmak uğruna bu güce destek vermemeyi de feminist politika anlayışıma sığdıramam.

Selma Acuner DYP'den istifa etti

1995 yılında başbakanlık danışmanı olan Selma Acuner, Tansu Çiller zamanında DYP'ye geçmiş, orada kendi deyimiyle mil i-yetçi muhafazakârlığı tartıştırmış ya da tartıştırmaya çalışmış. Mehmet Ağar'ın genel başkanı olduğu şimdiki DYP'de ise bir buçuk ay genel başkan yardımcılığı yaptı ve ardından partisinden istifa etti. Sıyaseti bıraktığını soyleyen Acuner yeniden sivıl toplum kuruluş larında çalışmayı duşunuyor. DYP'nin imaj değıştirmeye çalıştığı şu gunlerde bu istifanın anlamı buyuk Çunkü alanında uzman olan Selma Acuner gibi bir isim imaj tazelemek açısından DYP için buyuk bir şanstı.

seninle başım derde kadınlık

Madonna ilk ve tek çocuk kitabı "İngiliz Gülleri" yazdığında ve kitap büyük bir başarıya ulaştığında, cin fikirli bir muhabirin "İngiltere'nin yeni Enid Blyton'u mu olacaksınız?" sorusuna maruz kalır. "O da kim?" diye cevaplar ama bunu Madonna'nın cehaletine vermek gerekiyor. Çünkü Enid Blyton kısa ömrüne 700 kitap sığdırmış, dünyanın en önemli çocuk kitabı yazarlarından bir tanesi.

Gizli Yediler, Afacan Beşler, Sevimli İkiler ve daha birçok kitap dizisinin yazarı Enid Blyton. Okurlarını uslu ve söz dinleyen bir çocuk olmaktansa, maceracı ve yaramaz olmayı öğütleyen Blyton, kitapları 40 milyon kopya basılmış bir kadın yazar aynı zamanda.

Türkiye'de çocuk kitapları kadar, genç kızlar üzerine yazdığı serilerle de meşhur. En çok satan, en bilinen serisi, tam on bir kitap surmuş "Yaramaz Kızlar". Daha sonra Çitlembik Yayınlarından çıkan "En Yaramaz Kız" ve Mira Yayınlarından çıkan "Malory Kuleleri" yine çok okunan kitaplarından. Bu kitapların içeriğine genelleyerek bakmak mümkün. Çünkü Enid Blyton, malum 700 kitap yazmış, dile kolay. Ve bu 700 kitabın tamamının "özgün" olduğunu söylemek pek mümkün değil.

Enid Blyton'nin yazdığı ve genç kızlara hitap eden romanlarının neredeyse hepsi, Türkiye'de ortaokula tekabul eden mekteplerine başlamak üzere olan bir kızın hikâyesi üzerinden gider. Yine neredeyse tamamında okul yatılıdır ve ana karakter, ailesinden ayrılıp yeni okuluna başlarken merak içindedir: Okul nasıl bir yerdir, eğlenebilecek ve bir "en yakın arkadaş" bulabilecek midir? Daha ilk görüşte okuldan büyülenen kız, en yakın arkadaşları ile ortalığın altını üstüne getirecektir tabii ki. Spora ve maceraya bu meraklı kızların yanında bir de tam tersi kötü veya dikkat çekici ama yetersiz yan karakterler vardır, suse puse pek meraklı, en ufak bir yeteneği bile olmazken kafayı film artistliğine takmış ve İngiltere'ye Amerika'dan gelmiş, İngilizceyi bile doğru düzgün konuşamayan bir karakter sabit. Ayrıca, büyüleyici bir ses, kibir ve kötü bir kalpten başka hiçbir şeyi olmayan, hikâyenin devamında sesine de kaybedecek olan bir başka karakter, iyi yürekli, çalışkan ama korkak bir başka karakter, fazlasıyla yaramaz, alaycı ve kötülüğe varacak derecede kalp kıran bir karakter, yedi erkek kardeşiyle bir çiftlikte at üzerinde yaşayan, atlardan başka da bir şey düşünmeyen yine kitapların olmazsa olmazlarından.

Her okul yılını bir kitap olarak okurken bir yandan da kızların hatalarından ders alışına, karmaşık ilişkilerine ve kendilerine uygun bir arkadaş bulma çabalarına tanıklık etmek mümkün. Ve tabii bir de Enid Blyton'nın nasıl bir genç kız olunması gerektiğine yönelik tavsiyelerini de unutmamak lazım.

Tıpkı çocuk kitaplarında olduğu gibi genç kızlar için yazdığı kitaplarda da Enid Blyton kızlara maceracı, sportmen ve neşeli olmayı öğütler. Her an dayanışma halinde olan, kötü niyetsiz, tasasız, arada bir ders çalışan kendileriyle meşgul olmak yerine eğlenmelerine bakan kızlar, yüzüp top oynayarak, öğretmenleriyle dalga geçip minik şakalar hazırlayarak günlerini gün eder. Bir yandan da, yakın arkadaşlar bulmakla meşguldurler.

Enid Blyton feminist bir yazar değil ama eğer yakınlarınızda ilk gençliğe yeni girmiş, yavaş yavaş başı sivilcelerle, göğüslerle, erkeklerle ve kanamalarla derde girmiş bir kız varsa, ona bir Enid Blyton kitabı hediye edin ve bir odada yalnız bırakın. Elinden düşürmeyecektir...

Enid Blyton'nın kitaplarına bakarken geliştirebileceğimiz en muhtemel bakış açısı bu tabii. Ama yetersiz de.

İnternette gezinen dedikodulara bakarsanız, Enid Blyton bir lezbiyendi. Elbette bunu hiç açıklamamış, ama yakın çevresi de bunu kabul ediyor. Belki doğrudur belki yanlış, ama kitaplarında yoğun bir eşcinsellik vurgusu görünüyor. Örneğin Malory Kuleleri'nde Darrell bir an arkadaşının yüzüne bakar, onu sevmeden önce nasıl çirkin bulduğunu ve şimdi ise gözlerini ne kadar güzel bulduğunu düşünür ve ellerini tutup "kimseyi onun kadar sevemeyeceğini" söyler. Bu küçük ilan-ı aşk dışında kızlar her zaman bir kızı görür görmez sever, onunla arkadaş olacağını bilir ve onunla arkadaş olunca da gözü başka kimseyi göremez olur. Zaten kitapların tumunde okul yatılı kız okuludur. Kızlar okulu bitirinceye kadar çoğunlukla erkek diye bir şeyden bahsetmez bile (yaklaşık on sekiz yaşına kadar). Sonra bazıları sever ve evlenir. Ama bu çok da onemli değildir zaten. Bazı kitaplarda kızlar korkunca birbirlerine sarılıp uyurlar. Enid Blyton elbette, özellikle çok buyuk un yapıp da çok satanlar arasına girince, aynı formatta sürüp giden bu kitapları biraz daha ticari kaygıyla yazmaya başlamış. Onaylanacak bir davranış değil muhakkak ama yine de doneminin (Enid Blyton 1897-1968 yılları arası yaşar) hem popüler hem ilerici olmayı başarmış yazarlarından. O, okuyan, yazan, gezen, eğlenen ve kural tanımayan kadını goklere taşırken bir yandan da didaktık olma tuzağına düşmüş tabii. Birkaç ay önce yazdığım bir başka yazıda Türkiye'de genç kızlar için yazılan kitaplardan bahsederken yine en çok bahsettiğim konu didaktıklık meselesi olmuştu. Enid Blyton bunu aşmış diyemeyiz ama kişisel kanaatim yine de iyi niyetli olduğu yönünde. Yine aynı yazımda, feminist yazarların genç kızları unuttuğundan bahsetmiştim.

Enid Blyton 700 civarında genç kız romanı yazdı

Van'da aile mahkemesi kuruldu

Van'da artık aileye ilişkin davalar genel mahkemelerde görülmeyecek. Aile mahkemesi, aile ve aile hukuku alanında yetkin hâkimlerin görev yaptığı, sorunların kaynağının araştırılabileceği, özel önlemlerin alınabileceği ve aslında her ilde mutlaka olması gereken bir mahkeme. 9 Nisan 2005'te Van Kadın Derneği'nin 1. yıl dönümü etkinlikleri içinde Van'da Aile Mahkemesi'nin kurulması gerekliliğinden yola çıkarak düzenlediği 9 günlük imza kampanyasının sonucunda 3000 adet imza toplandı ve Adalet Bakanlığı'na gönderildi. Bu talep derneğimin bir yıllık hukuki destek verme esnasında bazı çare-

> Van Kadın Derneği, kurulduğundan bu yana yaptığı çalışmalardan sonuçlar da almaya başladı. Aileye ilişkin davaların görülebilmesi için kurulması talep edilen, bu talep için 3000 adet imza toplanan aile mahkemeleri Van'da kuruldu

sizliklerinden ötürü ortaya çıkmıştı. Özellikle, 4320 no'lu Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da 'şiddet uygulayanın 6 aya kadar varan surelerle şiddetin uygulandığı mekândan uzaklaştırılması' mumkünatının yer aldığı 1. hüküm, her yerde olduğu gibi Van'da da olması gereken acıliyette uygulanamıyordu. Dolayısıyla dava sonuçlanıncaya kadar, şikâyetçi olan kadınlar şiddeti daha yuksek boyutta yaşıyor; evden atılıyor, çocuklarını görmekten mahrum bırakılıyor ve ölümle tehdit edilerek hayati tehlikeler geçiriyorlar. Aile Mahkemesi, bunyesindeki psikolog, pedagog ve sosyal hizmet uzmanı gibi uzman çalışanlar aracılığıyla kadınlar, erkekler ve çocuklar için olumlu yönlendirmeleri de yapabilecektir. Örneğin şiddetten korunmak isteyen bir kadın tedbir kararından yararlanmak istediği halde, eşinden boşanmayı istemeyebilir. Eşinin duzelmesini ve ev içindeki sorunların giderilmesini isteyebilir. Bunun için özel önlemlerden yararlanabilir. Buradaki en önemli husus Aile Mahkemesi'nin öncelikli çözum yolu olarak sulh yolunu seçmesidir. Tarafların bu sulh yolunda uzlaşmaları sağlanmazsa yargılama devam eder ve karar verilir. Ancak, Aile Mahkemesi'nin yeni kurulmuş olmasını ve kuruluş öncesinde genel mahkemede devam etmekte olan aileye ilişkin davaları da devralacağını düşünürsek, ilk davaların sure kaynaklı mağduriyet yaratabileceği de bir gerçektir. Mağduriyetin özellikle kadınlarda yaşanacağını da belirtmek gerek. Eğitim ve öğretim seviyesi duşuk bir bölgenin toplumunun kadına yönelik şiddetin, bir kültur gibi yaşandığını hatırlarsak, şiddetten kurtulmaya çalışan bir kadın pek çok problemle karşı karşıyadır.
Van Kadın Derneği, Van'da Aile Mahkemesi'nın kurulması isteminde öncu oldu. Kendilerini tebrik edıyoruz.

bu kez jiletle işkence

Dursun Onat, kayınbiraderiyle kavga ettikten sonra imam nikâhıyla birlikte yaşadığı on yedi yaşındaki M.K'ye inanılmaz işkenceler yaptı. Yirmi beş yaşındaki Onat, M.K'nin boynundan topuklarına, göğuslerinden cinsel organına kadar, yirmi sekiz ayrı yerine jilet ve kızgın bıçakla ismini kazıyıp dağladı. M.K'yi öldu diye evde bırakıp kaçan Onat, bır haftadır bulunamıyor. Dehşet verici bır şiddet hıkâyesi daha. Bu defa yer Ankara. On yedı yaşındaki M.K.'nın imam nikâhlı kocasından örduğu ışkence hepimizin tüylerini dıken dıken etmeye yetti. Hurriyet Gazetesi'nde gördüğumuz haber, artık kadına yonelık şiddetın çığırından çıktığını gösteriyor. Bu adamlara hangi cezanın reva görüleceğini, yakalanınca üç beş ay yatıp yıne dönup kadınların hayatını zehredebileceğini tahmin etmek de zor değil. M.K.'ya, geçmış olsun dışında bir şeyler demek ıçin hep birlikte sesimizi yukseltmeliyiz...

Gerekçe hazır: kıskançlık
Ankara'da on yedi yaşındaki M K. imam nikâhıyla birlikte yaşadığı Dursun Onat'tan korku filmlerine taş çıkartacak şekilde işkence gördü. Çeşitli suçlardan sabıkalı olan ve hapis yattığı cezaevinden afla çıktığı belirtilen Dursun Onat, bır hafta önce alkol alıp Esertepe semtindeki evine geldi. Onat, kendisini aldattığını öne sürerek üç aydır imam nikâhıyla birlikte yaşadığı M.K'yi dovmeye başladı. Daha önce de M,K'yi birçok kez ıslatarak hortumla doven Onat, bu kez dayakla yetinmedi.
M.K'nin ağzını ve ellerini bağlayan Onat, jilet ve ocakta kızdırdığı bıçakla göğüslerinden cinsel organına, ensesinden bacak ve topuklarına kadar, yirmi sekiz ayrı yere 'Dursun', 'Dursunum', 'Beni aldattın', 'Ihanetin bedelı' diye yazdı. İşkence tam yedi saat sürdü. Olay sırasında artık dayanacak gücu kalmadığı için bayılan genç kadını, öldü zanneden Onat, kaçtı.

Onat'ın M.K'nin sırtının tam ortasına daha önce de iğneyle delip çizerek ve mavi boya akıtarak kalp içinde 'Dursunum' yazdığı belirtildi. Saatler sonra kendisine gelen genç kız, ailesini arayıp kurtarmalarını istedi. Önce hastaneye, ardından da karakola göturulen M.K. kendısini bu hale getiren Onat'ın bir an önce yakalanmasını istedı.
M.K.'nın hayatı hâlâ tehlikede
Eşinin bır haftadır bulunamadığını, tum bunlara karşın cep telefonlarından tehdıt mesajları gönderdiğini belirten M.K. "İki tane cep telefonu var. Bana ve aileme tehdıt mesajları çekıyor, yakalanmasını istıyorum" dedi. Onat'ın kıskanç ve sınırli olduğunu belirten M.K. şunları söyledi: "İmam nıkâhı kıyıp birlikte yaşamaya başladıktan sonra çok değişti. Kıskançlık huyları vardı, beni sık sık ıslatıp hortumla döverdi, birkaç defa da kanepenin altına sokup işkence yaptı. Onun bir an önce yakalanmasını istiyorum."

kadınlar sahnesi

Uluslararası feminist kadın tiyatro festivaline katılmak için çalışmalara başlayan Eğitim-Sen 3 No'lu şubenin tiyatro grubu Kadınlar Sahnesi adlı oyununu oynamaya devam edecek. Grup, oyunu 8 Mart sürecinde sadece kadınlara oynadığı için erkeklerle ve sendika yönetimi ile tartışma yaşamış. Oyunu yasaklarız vb sözlere rağmen çalışmalarına devam eden kadınlarla feminist tiyatro üzerine söyleştik.

Tiyatro çalışmalarına ne zaman başladınız?

Ekin: İlk oyunumuz Bahar Temizliği adlı oyun 8 Mart'ta oynanmıştı. Yedi sekiz arkadaş vardı. Bana da resim çek dediler. Sahne ve ilişkiler sonucu bir de baktım oyunun içindeyim. Daha sonraki 2002 ve 2003 8 Mart'ında Kadın Demek Ne Demek adlı oyunu oynadık. Bu sene her şeyiyle kadınların yaptığı, erkeklerin olmadığı bir oyun oynadık.

Neden bu sene sadece kadınlardan oluşan bir oyun çıkardınız?

Yıldız: Ayrı bir kadın grubu olma istemimiz hep vardı. 2002–2003 yılında sözlü tarih çalışmaları yaptık. Kadınların anılarından yaralanarak bir oyun çıkarmayı hedefledik. Bahar Temizliği ve Kadın Demek Ne Demek oyunları çıktı. Bunu geliştirmeyi hedefliyoruz.

Dilara: İşin çok önemli bir kısmını kendimiz kotarmamıza rağmen yönetmenimiz erkekti. Oyunu yöneten erkek olunca, kadın oyunu olarak görmüyoruz. Yani o böyle iki arada bir derede bir şey. Her şeyini kadınların yaptığı bir oyun olsun istedik. Gerçek bir kadınlar sahnesi olsun istedik. Birbirimize kendi anılarımızı anlattık. Doğaçlamalar yaptık. 8 Mart'ta oynadık ilk kez. Sonra üzerinde epey çalıştık ve araya danslar kattık. Okuma çalışmalarının yanında, bir kadın oyununa feminist dramatoloji nasıl uygulanır, nasıl bakmamız lazım, nasıl sahnelememiz, metni nasıl yorumlamamız gerekiyor, sahnelerken hangi noktaların altını çizeceksin, hangi ses tonuyla sunacaksın, nasıl bir dil tutturacaksın bunların hepsini kelime kelime tartıştık. Aylarca sürdü, herkes emek verdi. Gerçekten feminist bir yaklaşımla kotarılmış bir oyun oldu. Ama okumalarla, eğitimlerle ilgili daha fazla derinleşmeye ihtiyaç var. Oyunculuk çalışmalarında epey bir yol almak gerekiyor. Yani yetkin olmaya ihtiyaç var. Yoksa öbür türlü sıradan bir müsamerenin ötesine geçmemiş olur. Amatör bir iş yapıyorsun ama profesyonel bir güzellikte ve estetikte olması gerekiyor.

Yıldız: 8 Martta burada sahnelemiştik. Sadece kadınlara düzenledik. Form tiyatrosu yapmaya çalıştık. Herkes rolünü soru ile bıtırdi. Gerçekten o sorunun cevabını almayı bekledik Seyirciden aldığımız şeyler bizim dramatoloji çalışmalarında beklediğimiz şeylerdi.

Dilara: Bir tek şeyi yapmadık normalde form tiyatrosunda oynanan belli bir konu vardır. O sırada seyirci gelir ve ben bunun böyle oynanmasını istiyorum der. Oyunu kendisi oynar. Seyircilerden isteyen oyuna dâhil olabilir. Bu tür şeyler yapmadık. Ama bunu deneyebilmek için oyuncuların çok iyi oyuncu olması lazım. Oyuncu oynadıktan sonra gelin beraber oynayalım diyerek sahneyi daha farklı kullanabilir. Biz tam olarak bunu değil başka bir şey yaptık. Çok külturlu bir tıyatro yapmaya çalışıyoruz. Mesela beş dakika Kürtçe bir bölüm vardı. Seyirciler arasında Kürtçe anlamayanlar da vardı ama biz oynadık. Kısaca çevirisini yapmıştık bir arkadaş da Ermenice ninni söyledi. Diğer külturlerden de arkadaş bulabılirsek bunları da metne yerleştirmeyi düşünüyorum. Lazca, Suryanice, Zazaca gibi

Sözlü tarih çalışması ile başlayan bir süreciniz var. Kadın tiyatrosu oyuncuları olarak ilk başladığınız andan bu yana nasıl bir yol kat ettiniz?

Yıldız: Ciddi bir bilinçlenme süreci yaşadık.. Bir şeylerin iyi gitmediğini hissediyordum ama tam bilince çıkaramıyordum. Adını koyamadığım şeylerin adını koymaya başladım çözum üretmeye başladım. Mucadele etmem gerektiğini fark ettim. Kadınların tarihi ya erkekler tarafından yazılmış, ya yok edilmiş durumda. Sözlü tarih çalışması bu noktada da devreye giriyor ve kadınların tarihini oluşturuyorsunuz. Bir de anlatmaya başlayınca kimseye anlatmamam gerek dediğim şeyleri aslında hepimizin yaşadığını gördüm. Bir şeyler yapmalıyız dedirten bir şey oldu. Derin bir yara açmıştı biriktirdiklerim ve anlattıkça yalnız olmadığımı gördum. Çok yakından biri bir şey anlattığında daha fazla empati kuruyorsun. Bir de kimseye anlatılmaz dediğin şeyler anlatılmaya başlanınca daha acı oluyor. Ben çok acıtıcı bulmuştum.

Dilara: Ama hiçbir zaman Turk filmi ha-

vası da yaratmak istemedik. Yani sürekli bir mesafe sürekli o soğukkanlılığını koruma. Acılı sahnelerde bile hani seyircinin ağlamasını vah vah demesini istemiyoruz. Özdeşlik duygusu kurarak, hiç abartmadan yaşananı yansıtmaya çalıştık. Ama bir taraftan da bir dakika dur aynı zamanda düşün demek istedik. Seyirci de şaşırıyordu. Nasıl bir tepki vermesi konusunda bocalama yaşadı. Alkışlasam mı alkışlamasam mı? Farklı bir noktadan bir şok yaşattık.

Yıldız: Hayatımızda bir sürü rutin var. Eleştirdiğim şeyleri farkında olmadan uyguladığımı fark ettim. Şimdi daha bir farkındayım. Ve değiştiriyorum. Tiyatroyla ilgilenmeye başlayınca iş yaşantımda da birçok şeye dikkat etmeye başladım. Bazı şeyleri yapmamaya yaptıysam da beraber eleştirmeliyiz deyip eleştiri ortamını oluşturmaya başladım.

Suna: Yıldız'ın dediği gibi ben de daha önce fark etmediğim bir sürü şeyin farkına vardım. Çok yeniyim, duyarlı insanlarız ama tıyatro hepimizde bu duyarlılığı arttırdı ve ben yaşamın diğer alanlarına da bunu yansıtmaya başladım. Tiyatronun özel ve genel hayatımızda tepki geliştirmemize yardımcı olduğunu düşünüyorum. Dramatojoji çalışmaları yaptık. Bunu çok önemsedim. Kendimi çok iyi hissetim. Kadının sorununa kadın bakış açısı ile bakmayı, altını deşmeyi, tek tek kendi hayatlarımızda bunu kurcalamayı, sorgulamayı öğrendim. Erkek kardeşimle daha yaşamsal kıldım ilişkimi ya da evliliğinde problem yaşayan bir arkadaş var ve onunla daha fazla ilgilenmeye başladım.

Arusyak: Oyunun Kürtçe olması ve bizim oraların yaşamını ifade etmesi açısından benim için bir ilkti. Bir kadının üzerine kuma geliyordu. İlk başlarda zorlandım ama daha sonra kolay empati kurdum. Çevremde bu tur olaylar çok yaşanıyordu. Bu kadının kaderi değil, böyle gelip böyle gitmez. Değiştirilebilir. Daha çok empati kurmaya başladım. Bulunduğum noktadan bu tür durumlara karşı bir şeyler yapmaya çalıştım, çalışacağım. Belki oyun oynayarak. Açıkçası benim için çok farklı bakış açıları getirdi.

Gül: Benim için de dışarıda yaşadığımız, önemseyip de tepki veremediğimiz bir sürü olaya karşı tepki verme yanım gelişti. Kendime güvenim geldi. Kızgınlıklarımı, öfkemi belli etmeye başladım. Eskiden erkekler böyledir der, geçerdim. Ama şimdi rahatsız olduğum şeylere daha net tepki veriyorum. Çözüm bulma yönüm daha fazla güçlendi.

> Ciddi bir bilinçlenme süreci yaşadık.. Bir şeylerin iyi gitmediğini hissediyordum ama tam bilince çıkaramıyordum. Adını koyamadığım şeylerin adını koymaya başladım çözüm üretmeye başladım. Mücadele etmem gerektiğini fark ettim. Kadınların tarihi ya erkekler tarafından yazılmış, ya yok edilmiş durumda. Sözlü tarih çalışması bu noktada da devreye giriyor ve kadınların tarihini oluşturuyorsunuz.

Sebir: Ben geçen sene farklı bir olay yaşadım. Talihsiz bir olaydı. Ve burada kadınlar olarak nasıl bir tavır koymamız gerektiğini ve nasıl ifade edebiliriz konusunu çok konuşmuştuk. Kadın komisyonundaki toplantıdan sonra (orada da bayağı bir mücadele verdik) nasıl yapalım diye düşünmeye başladık. Taciz olsun konumuz ve tıyatro oluşturalım dedik. Bilinçli, seçimli başladık, önce öykülerimizi anlattık, sonra Dilara bunları düzenledi. Çok hoş bir şey çıktı. Ben bu çalışmada şunu öğrendim. Eskiden bağırarak, sloganvari bir şekilde derdimi anlatırdım. Başka şekillerde de mucadele edilebileceğini, derdimi nasıl anlatabileceğimi daha iyi öğrendim. İnanılmaz derecede sınav olduğunu düşünüyorum. 8 Mart'ta bunun en güzel örneğini yaşadık. Bizi engelleme adına bizim gibi düşünmeyenlerle, kadın bilinci olmayan-

larla, üstelik kadınlarla bunu yaşadık. 8 Mart'ta kadınlar günü dolayısıyla sadece kadınlara yönelik bir gösteri düzenlemek istemiştik. Kıyamet koptu. Erkekler biz de geleceğiz dediler. Burada çok ciddi bir mücadele yürütüldü. Mesela o zaman yönetim tarafından oyun yasaklanabilir diye ifade kullanıldı. Bunun için solcu olmak da önemli değilmiş, şu bu olman da önemli değilmiş. Sadece kadın sorunlarını dile getirmiş olman yetiyor bu tavırlara maruz kalman için. Bir kadın grubunun oluşmuş olması bazılarını rahatsız etti. Örgütlü bir kadın grubunun çıkması özellikle rahatsızlık yarattı.

Ayşe: Yaratmaya da devam ediyor.

Dilara: Tek tek kadınlar bağırsın, oynasın çok önemli değil ama ne zaman ki kadınlar örgütlü ve güçlü durmaya bu şekilde sanat yapmaya başladıklarında rahatsızlıklar ortaya çıkmaya başlıyor. Grup olarak ortaya çıkıyorsun ve feminist bir söylem tutturuyorsun. Korktukları bir sonuç oldu. Bu tavrı takınanların arasında feminist bilinci aldığını ifade eden gruplar ve kadınlar da var üstelik.
Ayşe: İşte onların feministliğini de sorgulamak lazım. Bir sürü şeyi sorgulamak lazım. Grup sendikanın her çalışmasında olunca daha fazla göze battı. Hani sadece tiyatro ile sınırlı kalsaydı belki işte kendi başlarına sanat yapıyorlar diyeceklerdi. Ama grup her yerde olunca bunu da diyemediler.

Dilara: Her şeyi açık açık tartışıyoruz çatışıyoruz. Bazen de üstten hallettiğimiz durumlar oluyor ama devam edeceğiz. Gerçi üsten halletmek iyi bir şey değil ama bu da sendikanın yapılanmasından kaynaklanıyor. Geri çekilme gibi bir durumumuz olmadı her şeyi açıktan konuştuk ve konuşuyoruz. Herkesi haberdar ediyoruz. Hıçbir şeyi kapalı kapılar arkasına bırakmadık.

Ayşe: Bugüne kadar mücadeleyle gelindi. Feminist mücadeleyi geliştirmek gerekiyor. Önemli olan bu. Çünkü sorun köklü bir sorun diye düşünüyorum. Kadın hareketinin güçsüz olması birilerinin elini güçlendiriyormuş gibi gelmemeli.

dikkat kırılmaz!

Duygun Akduran

Melıha Babalık, son dönem yaptığı işlerle adından söz ettıren genç kadın sanatçılarımızdan biri. Ama ortaya koyduğu eserler pek de görmeye alıştığımız turden şeyler değil. Melıha Babalık, ilk kişisel sergisini 2004 Aralık ayında Nışantaşı DirimArt sanat galerısinde gerçekleştirmiş ve sergiyi gezmeye gelenlerı epey şaşırtmış Boya yerine renkli cam, fırça yerine ellerını kullanarak, kımi zaman cam boyası kimi zaman tel, ahşap, kumaş gibi çeşitli materyallerle yarattığı çalışmaları gorende başka bir sıcaklık ve yakınlık uyandırıyor. Gelın şimdi hıkâyesini ve mucadelesini kendi ağzından dınleyelim.

Camdan tablo pek sık rastlanan bir şey değil, nasıl başladınız bu işe?

Camdan tablolar yapıyorum, camla ilgili akademik eğitim aldım. Türkiye'de camdan tablolar pek alışıldık bir durum olmadığı için biraz yadırganıyor. Şaşkınlıkla karşılanıyor, insanlar alıp evlerine koymaya çekiniyorlar. Hâlbuki tuval de yırtılabilir bir malzeme, cam da kırılabilir... Gerçi benım bır sloganım var, dıkkat kırılmaz dıye, çünkü kırılgan olmasına rağmen bir o kadar da sağlam. Baştan başlamam gerekirse, aılem bana bu konuda çok destek oldu. Biz altı kardeşiz, bir ablam resim yapıyor zaten, obur ablam yine tekstıl mezunu. Onun teşviki ile oldu aslında, ben de ablam akademiye hazırlanırken heves duymaya başladım çizmeye. Hatta lise birinci sınıfta iken desenler yapıp satardım. Ünıversitede ılk once ITÜ'nun serigrafi bölümünü kazandım sonra Mimar Sinan Üniversitesi'nde seramik-cam bölümüne girdim ve orayı bıtırdim. Oradaki öğrenimimde cam bana daha çekıcı geldi, bu konuda okuldaki imkânlar çok olmamasına rağmen cama inatla eğilim gösterdım ve başarılı şeyler çıktı ortaya. Okuldan mezun olduktan sonra ise büyük bir cam firmasına tasarımcı olarak girdim. Orada çalıştığım ıkı yıl boyunca okulda öğrenemediğim birçok şeyi öğrenme imkânı buldum diyebilirim. Ancak dokuz altı mesai saatleri arasında bir kısır döngü içinde tıkandığımı hissettim ve 2001 kriz dönemi olmasına rağmen cesaretle istıfamı verdim. Çunkü ben rüyalarımda bıle bır şeyler yapıyorum, gece kalkıp bir şeyi denemek istiyorsun, sonuçta bir atölyeye ihtıyacım vardı. Aslında sanat eğitimi alan her insan böyle bır özlem içerısinde oluyor. Işten ayrıldıktan sonra bir süreliğine danışmanlık yaptım daha sonra da yetişkinlere yönelik cam dersleri verdim. O süreç de benım için çok öğretici oldu, çünkü öğrencilerimın her birinin farklı bir karakteri var, mesela birisi hat yapmak istedı camdan, bır dığeri başka bir şey... Ben de o donemde camdan portreler, tablolar, kasaba evleri, daha çok sıcak naıf konular içeren tablolar yapmıştım. Onun devamında ılk kişisel sergime hazırlandım ve camdan kadınlarım ortaya çıktı.

> Geçtiğimiz yıl Nişantaşı DirimArt sanat galerisinde gerçekleştirdiği sergiyle dikkatleri çeken Meliha Babalık sanatını ve "camdan kadınlar"ı anlattı

Camdan kadınlar nasıl ortaya çıktı?

1900'lü yıllardan günumüzün kadınlarına kadar geniş yelpazedeki kadınları kendi gönül güzümden cama dökmek istedım. Ama benim kadınlarım daha çok naıf, duygusal, kırılgan ama güçlü kadınlar olsun dedım. Daha sonra karma sergiler oldu. Ben resım sergılerine inatla camdan tablolarla katılıyorum. Mesela Çekirdek Sanat'ın duzenlediği Monalıstanbul başlıklı bir sergımiz vardı. Ben de oraya Monalisa'yı şovalye kılığında yorumladım.

Nerelisin?

Ben Almanya'da doğdum büyüdüm, memleketimiz Rize. Annem ve Babam gençken önce İstanbul'a gelmişler oradan da Almanya'ya gıtmışler. Ama aile buyüklerimiz, akrabalarımız hâlâ Rize'de yaşar. Ben Almanya'dan İstanbul'a dönduğümüzde on yedi yaşındaydım fakat Karadeniz'e gitmediğim hiçbir sene hatırlamıyorum. Doğa insanı besleyen en önemli şey bence ve ben bu konuda şanslıyım. Karadenız'de başka bir doğa vardır, deniz, yeşil... Ve kadınları çok güçlü, zaten Amazonlar da Karadenizliymiş... Yani sürekli ritım yüksek orada, insanın özgürluk isteğını ve yaratıcılığını tahrik edıyor. Karadeniz çocukluğumdan beri beni besleyen bir yer... Bir insanın mutlu ve kendı ile barışık olması için özellikle çocukluk çağlarında doğanın içinde mutlaka belli periyotlarla da olsa zaman geçirmesi gerektığine inanıyorum. Çünkü o zaman, doğayı seyretmeye, gözlemlemeye, onunla uzlaşmaya ya da ondan korkmaya vakit ayırabıldığimizde kendimize de yaklaşıyoruz, yeni bir yetenek gelişiyor bızde ve içimizin sesini duymaya başlıyoruz, hayal gucümüz kendını alıp gıdiyor. Günümüzde tabii apartman çocukları yetişiyor ne yazık ki... Mesela ben kasaba evleri çalışmamı yaparken en çok bu duygulardan yola çık-

tım ve görenler beğendikçe ve tablolarımdaki yerlerde olmak, oralarda yaşamak istediklerini söyledikçe de başarılı olduğumu anladım... Kasabada aşk, kasabada yağmur, kasabada dayanışma, kasabada dua gibi başlıklar altında sunduğum çalışmalardı. Tüm bunlara ilaveten başta kadın olmak demiştik.

Peki, kadın olmak...

Hep tekrarlanır bu ama Türkiye'de kadın olmak gerçekten çok zor. Ben burada Sütlüce, Bademlik'te yaşamaya başlayalı dört aya yakın oldu ve bir kadın olarak tek başıma yaşadığım için önyargılarla çok karşılaştım. Mesela şuradan dışarı çıkınca bir sürü şeyi üstünde taşıyorsun ama sonuçta mücadele etmek zorundayım. Tek başıma yaşıyorum ve benim atölyemin dışında başka bir dünya var... Çok daha mutaassıp, yeni fikirlere kapalı, meraklı, erkek egemen, İstanbul'da bir yer. Ama sonuçta o insanlarla da paylaşabileceğim ve anlaşabileceğim bir aralık olduğunu düşünüyorum ve önce çocuklardan başlamak istiyorum, belki daha sonra mahallemdeki kadınlarla grup çalışmaları yapmaya başlayabilirim. Böyle bir girişimde bulunmak istiyorum, hatta ilk görüşmeyi Muhtarlıkla yaptım, çok sıcak karşıladılar. Bunun dışında Haliç kıyısındaki çeşitli üniversitelerde bir takım workshoplar yapmayı da istiyorum.

Sanat camiasının Cihangir, Nişantaşı gibi yerlerde oturmasına alışık olduğumuz şu günlerde haliyle senin seçimin ve yapmak istediklerin çok sahici şeyler. Üç/dört aydır burada olduğuna göre o zaman kapının önündeki mozaik de yeni olmalı. (Meliha Babalık apartmanın birinci katındaki dairesinin pencere altına çok güzel bir camdan mozaik kompozisyonu yapmış) Onun hikâyesini anlatır mısın? Mahallelinin tepkisi nasıl oldu?

Burası boştu daha evvel ve benim taşınmam bile, özellikle bu arkamdaki fırının eve sokulması süreci esnasında mahallede bir hareketlilik yarattı. İnsanlar sokaklara döküldü. Neyse taşındık ve baktım dış taraf çok boş ve kimliksiz duruyor, kötü bir de pis görünüyor. Ben elime boyayı, fırçayı aldım önce bir boyadım tabii boyumun yettiği yere kadar... Sonra daha önce yaptığım işlerden kalan parçaları değerlendirerek yapıştırdım, sağ olsunlar iki arkadaşım da yardım etti. Yapıştırırken tabii bu ne acaba diye bakanlar oldu ama yaklaşamadılar, derken ertesi gün rötuşları yaparken yanıma yandaki berber geldi, hoş geldiniz ne yapıyorsunuz gibi sorularla... İşte o andan

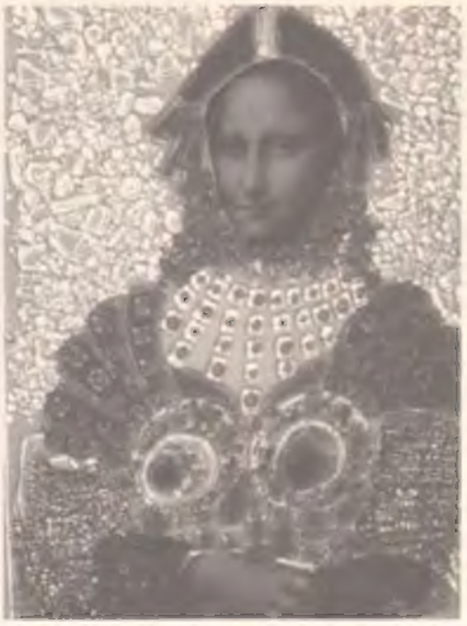

sonra insanlarla birebir diyalog kurmaya başladık. Çocuklar geldiler, "abla burası anaokulu mu olacak?"diye sorularla... Üç/dört ay boyunca bir açık hava sergisi gibi her geçen mutlaka baktı, dokundu, çocuklar bu benim evim, şu benimki diye oyunlar oynadılar...

Bence sanatçılık başka bir şey bir kimlik... Kendime bile sanatçı demeye zorlanıyorum çünkü gerçekten daha var çok var, yani çok yol var. Bir kere sadece Türkiye değil, dünyada neler olup bitiyor, onlarla kaynaşabilmek, algılayabilmek lazım. Bizim geleneksel dokumuzu da öldürmeden, bastırmadan onu dünya eseri haline getirebilmek lazım... Biz bazen kendimize ait şeyleri bir kenara atıyoruz, görmezden geliyoruz, hâlbuki yurt dışına çıktığın zaman insanlar a sen Türksün ne var, hangi motifi görebilirim sende diye bakıyorlar.

Yaptığın ev tablolarını tanımlarken, kasaba evleri şeklinde tanımladın kadınlarını tanımlaman gerekirse, nasıl kadınlardı onlar?

Kırılgan, mağrur ama bir o kadar güçlü yani mücadele eden kadınları simgeledim, cesareti temsil ediyor bu kadınlar... Türkiye'deki kadınlarımızın profiline baktığımızda, sessiz, suskun ama güçlüdür, alttan alır, çoğu zaman sineye çeker pek çok şeyi ama dirençli ve mücadelecidir de aynı zamanda. Yani cam gibi... Cam kırılgandır ama bir o kadar da uzun ömürlüdür, yüzyıllarca bozulmadan durabilir... Camın sonsuzluğu, direngenliği...

Bundan sonrası için ne gibi projelerin var?

2006 için bir sergi düşünüyorum ve camı daha marjinal bir şekilde kullanmak istiyorum. Yani "Aaa, camı böyle mi kullanmış?" dedirtebilecek bir şeyler ortaya çıkarmak istiyorum. Çünkü bakarsak etrafımıza cam her yerde, camı çekip alsak çıplak kalırız... O yüzden gözümüzün alıştığı camı öyle bir kullanayım ki gözler şaşırabilsin... Deri, keçe, metal, ahşap gibi malzemeleri ve resim, boya, varak gibi yöntemleri iç içe kullanmak ve bu malzemeleri yönlendirmek istiyorum. Cam dışında fonksiyonel obje tasarımlarım oldu, en bilineni kitap ayraçlarımdır. Çiçeklerle yaptığım, kendi desenlerimi koyduğum ayraçlarım var, yaklaşık 20 bin adet üretmişimdir şimdiye kadar ve hepsi tek tek el emeği ile aşağı yukarı 5 senedir yapıyorum ve çok güzel yorumlar alıyorum. Bazı ebeveynler çocuklarının içinde bu ayraçlardan görünce kitap okumaya daha bir heveslendiklerini söylüyorlar bu da benim için mutluluk verici bir durum. Belki yine bu tarz fonksiyonel ürünler de deneyebilirim yine.

Birde insanlar baktıklarında bu çok güzel olmuş demek dışında dalsın gitsinler isterim. Herkesin kendine ait bir tarzı var ama belki benim tarzımdan belki malzemeden ya da renklerden belki, sıcaklık olsun istiyorum. Çünkü zaten çok sıkıntı, stres, üzüntü her şey iç içe girmiş vaziyette, orada benim çalışmamın önünde durup bakarken, tüm dertlerinin arasında bir boşluk yakalayabilsin isterim.

Meliha Babalık'a bize sıcacık yüreğini ve atölyesini açtığı için teşekkür ediyoruz, eğer bir yerde sizi sıcacık şekerleme kıvamında renkleri ve olanca yumuşaklığı ile kucaklayan ve arkasında küçücük bir sol el izi olan camdan bir tablo görürseniz bilin ki o bir Meliha Babalık işidir.

Nermin

gecikmiş bir yazı ve bir sürü soru

Radikal Gazetesi'ndeki 31 Mart tarihli yazısında Nuray Mert, İslam ve diğer İbrahimi dinlerin kadın ve erkeğin mutlak eşitliğine (burada eşitlik varmış ama birileri mutlağının peşindeymiş gibi bir anlam çıkıyor) inanmadığını, bunun kadınlara ikinci sınıf insan muamelesi yapmak anlamına gelmediğini, ancak farkın teslimiyetinin bizi son derece lüzumsuz mutlak eşitlik (yine mutlak) iddiasından alıkoyduğunu yazıp, münasip bir dille inanmıyorsanız inananlara bulaşmayın demiş. Herhalde inananlar arasında da sivriler eksik değil ki, modernleşme tartışmaları Nuray Mert uygun bulmasa da zaman zaman Emine Wadud (kadın imam tartışmasını açmıştı) veya başkaları tarafından gündeme taşınıyor. Mutlak eşitlikten kasıt ne? Mesela kadının kendi bedeni, eğitimi, iş veya eş seçimi, sosyal hayatı ile ilgili kararları ailedeki erkeklerin dayatmaları ile değil, özgür iradesi ile alması, kazancını kocasının emrine vermemesi, ev ve çocukla ilgili sorumluluk ve yükümlülükleri paylaşma talebi, hatta bunlardan daha temel ve dile getirilmesi bile acayip kaçan şiddetsiz yaşama veya hayatta kalma hakkı mutlak eşitlik sınırlarına dahil mi? Mutlak eşitliğin dışında kalan eşitlik ne? Erkeğin kontrolü altındaki kutsal aile içinde ev işi, çocuk-yaşlı bakımı ve gelir-gider idaresi konularında eşitlik ne zaman söz konusuydu? Kız çocuklar erkek kardeşlerine hizmet etmekten kurtuldu, bekâret kontrolünü reddetme hakkına kavuştu da haberimiz mi olmadı? Fark üzerine temelle-

Nuray Mert eşitsizliğin ön kabulünün kadınların değersizliği anlamına gelmediği kararına hangi örneğe bakarak varmış? Kadınların maruz bırakıldıkları her tür şiddetin failleri de bu eşitsizlik ön kabulünden yola çıkıyor ve anaların, bacıların "baş tacı" olduğunu savunuyor.

nen bir ilişkide eşitlik şartı aranmadığında ölçü nedir? Farklı insanlar arasında eşitlik aranmayan ilişkilerde, iktidara sahip tarafın diğer tarafa ikinci sınıf muamelesi yapmayacağının garantisi, muktedirin paşa gönlünden başka ne olabilir? Nuray Mert eşitsizliğin ön kabulünün kadınların değersizliği anlamına gelmediği kararına hangi örneğe bakarak varmış? Kadınların maruz bırakıldıkları her tür şiddetin failleri de bu eşitsizlik ön kabulünden yola çıkıyor ve anaların, bacıların "baş tacı" olduğunu savunuyor. Farklı ama "değersiz olmayan" kadınların hayat kalitesi hiç de övünülecek bir seviyede değilse, bu söylem kimi inandırıyor, kimleri ikna ediyor? Devlet şiddet gören kadınları koruyacak sığınma evlerini gereksiz buluyor, yuvalar(!) dağılmasın diye kadın kaçtığı eve geri gönderiliyor. Tecavüze uğrayan kadınların eğer öldürülmezse tecavüzcüsüyle evlenme şansı var, bu arada hamile kalmışsa Diyanet çocuğu tecavüzün bir hatırası olarak görüp kürtajı uygun bulmuyor. Bu topraklarda devlet evdeki, sokaktaki maçoyu seviyor, koruyor. Herkesin görüp yaşadığı bir durum bu. Kadınların nelerle baş etmek zorunda kalabileceklerine son bir örnek: Kadın programına (Serap Ezgü TGRT'de iken) telefonla bağlanan bir psikiyatr, erkek kardeşinin tacizine uğradığını söyleyen kadına

Nuray Mert uygun bulmasa da kadın erkek eşitliği zaman zaman gündeme taşınıyor.

"Zevk aldın mı?" diye soracak kadar fütursuz olabiliyor. Yoksul, eğitimsiz ve muhafazakâr toplumlarda kadınların devlet ve gelenek işbirliğiyle katlanmak zorunda bırakıldıkları hayat tarzının ağırlığını görememek, erkeklere ve konumları dolayısıyla kendi sınıflarından olmayan kadınlarla iletişime geçmeyen, geçse de empati kuramayan kadınlara has bir "ön kabul" olmalı. Hakları için yürüyen kadınları "gelenek ve göreneklere" sığdıramayan muhafazakar demokratların izlediği yol, farklılığı eşitsizliğin temeline yerleştirip ve doğa kanunu diye yorumlayıp (bu farkı dileyenler zengin-yoksul, siyah-beyaz, Alevi-Sünni, heteroseksüel-eşcinsel vb diye okuyabilir), normalleştirip yutulur hale getirmek. İnsanların kendilerini içinde buldukları, dolayısıyla içselleştirdikleri ve eleştirmeyip eleştirenleri de dışladıkları bu düzen, başarısını herkese yetki alanı dahilinde iktidar kurup aşağılayacağı bir kurban bulmaya borçlu... İnsanlar farktan doğan eşitsizlikle mücadeleye girişmeselerdi; devletten vergilerinin, patrondan emeklerinin karşılığını istemeselerdi; yaşadıkları toplumlarda renkleri, cinsleri, dinleri ayrı diye uğradıkları zulmü dillendirmeselerdi; kadınlar erkek iktidarının basında, devlette, din kurumunda, ailede var olan "kaba" ve "ince" yüzünü deşifre etmeselerdi, özetle farktan doğan eşitsizliği peşinen kabullenselerdi, ne "dayatma" ne de "ayrımcılık"tan söz ediyor olacaktık, herhalde habire "savrulacak"tık. Farklılık eşitsizliği getirmez; aslında şöyle demeli: Farklılığın eşitsizlikle ne alakası var!

Hazırlayan: Handan Koç

Feminist Ansiklopedi

Bu sayıda köşemize Hilmi Ziya Ülken'in Sosyoloji Sözlüğü'nü (Milli Eğitim Basımevi-1969) konuk edeceğiz. Bu prestijli sözlükte kadın, kadın hakları, cinsiyet, gibi kavramlar şu ya da bu şekilde yer almıyor. Fransız ekolü modern erkek egemen "körlük" sözlükte çok açık ortaya çıkıyor. Bazı kavramların ele alınış biçimi hem devrin hem yazarın zihniyetini sergilemek açısından bana önemli göründü. Bir de ayrıca incelemeye değer bulduğum bir tercih söz konusu. Sözlükte homoseksüel veya eşcinsel maddesi yok ama "sevici" maddesi var. Sözlükle tanışmamı Ferda Erdinç sağladı. Teşekkürler ediyorum. Seçtiğim maddeleri aynen aktarıyorum.

Bekâret (virginite): Evlenmeden önce kızların korunmasına çok dikkat ettikleri korunmamışlık. Birçok toplumlarda bekâret namusun en mühim unsuru sayılır. Fakat bazı toplumlarda evlenmeden önce cinsi temasların önemi olmadığı halde, evlendikten sonra kocaya sadık olma aile namusunun esaslı vasfıdır.

Feminizm (feminizm): Kadınların seçime katılması, milletvekili olması gibi siyasi haklarını savunan görüş. İlk defa suffragette'ler adı altında siyasi savaşmaya girdiler.Türkiye'de meşrutiyet yıllarında "feminizm" fikirleri savunulmaya başladı. Cumhuriyet idaresi kadınlara her türlü hürlüklerden faydalanma ve siyasi hakları tanıdığı için bugün böyle bir akım kalmamıştır.

Genelev (maison publique): Fuhuş hayatını, şehirlerin namuslu yaşayışından ayırabilmek için bir mahalle veya şehir- dışı bir semtte kurulmuş evlerde toplamadan doğmuştur. Bazı yerlerde genelevlerin kaldırılması, fuhuş yapanların bütün şehre yayılarak aile ve gençlerin bozulmasına sebep olmaktadır.

Sevicilik (clitorisme): Kadınlar arasında tabiata aykırı ilgi. Biyolojiyi olduğu kadar sosyolojiyi de ilgilendirir. Ali hayatının bozukluğu ve harem gibi bünyeler içinde artabilir. Tabiata aykırı ve bütün adetlerce kötü görülmüş olduğu halde bazı memleketlerde yayılmıştır. 1966 İngiliz Parlamentosunca meşru görülmesi istisnai bir olaydır.

Vasilikten kurtuluş (emancipation): Üzerinden elini kaldırmak, vasi altında bulunmadan kurtulmak demektir. Bir yurddaş 18 yaşında vasilikten kurtulur, Kadınlar 19. yüzyılda İngiltere'de başlayan feminizm mücadelesi ve sufragette'ler denen taraflılarının siyasi hakları kazanma yolundaki savaşları sonunda Batı memleketlerinde vasilikten kurtulmuşlardır. Bizde de her türlü kamu hizmetlerini almaya 1. Dünya Savaşı sonunda başladılar. Siyasi hakları Cumhuriyet kurulduktan sonra verildi. Sömürgeleşmiş olan koloniler milli mücadelelerle vasilikten kurtulmaya çalışıyorlar.

Yuva (maison conjugale): Büyük ailenin toplum evrimine uygun olarak, ana, baba ve evlenmemiş çocuklardan ibaret küçük şekli alması ve babaya ait otoritelerden birçoğunun devlete geçmesinden doğan modern aile ve onun barınağı. (Gökalp, Aile İçtimiyatı, Yeni Mecmua, 1917)

Zina (adultere): Toplumdan topluma değişen ve evlenme tipleri dışında, evli kadının meşru olmayan cinsi münasebette bulunması halidir. Belirli bir kültür şeklinin kurumu olan çokkocalılık (polyandrie) ile zinayı karıştırmamalıdır. Bazı toplumlarda zina "recm" (linç etme), taşlama şeklinde cezalandırılır.

Köşe yazarı olmak

Geçen ay Fatih Altaylı ve Ruhat Mengi arasındaki polemik kadınları bir kere daha medyanın gündemine taşıdı. Sabah gazetesinde yazmaya yeni başlayan Altaylı, büyük bir ihtimalle rating uğruna, her zamanki "Ne zaman adam oluruz" köşesinde, "Yayın yönetmeniyle yatarak köşe yazarı olunmayacağını anladığımız zaman" diye yazdı.

Fatih Altaylı sonradan bunu yazarken cinsiyet belirtmediğini ifade etti ama Türkiye'de o kadar az kadın genel yayın yönetmeni var ki; Nurcan Akat ve Fatih Altaylı'nın büyük bir ihtimalle tanımadığı Gurbetelli Ersöz. Ruhat Mengi, bu sözü üstüne alınarak yanıtladı; vurgu yaptığı en önemli noktalardan biri kendisinin Güngör Mengi'nin eşi olmasıydı, ilişkilerinin "yatmak" olarak tanımlanmasını uygun görmüyordu. Aralarındaki tartışma mahkemeye intikal etti.

Ruhat Mengi bir bakıma haklı. Bir erkeğin eşi olmak, onunla "yatmak"tan çok daha fazlası anlamına geliyor. Bu gerek sorumluluklar gerek de sosyal hayattaki konum açısından böyle. Öte yandan kadınların başarısını böyle şeylere bağlamak ciddi bir kadın düşmanlığı. Ama Ruhat Mengi'nin bu konuda haklı olması, Fatih Altaylı'nın belli bir hakikati dile getirmiş olması gerçeğini değiştirmiyor. Bir zamanlar sinema için söylenen şey artık basın için geçerli; başarının yolu genel yayın yönetmeninin yatağından geçiyor.

Atıf Yılmaz'a yıllar önce bu yönetmenin yatağı meselesini sorduklarında, "Sinema çok pahalı bir iştir, bir kızla yatmak için film çekmek mümkün değildir" diye yanıt vermişti. Ama şu anda basında durum böyle değil. Bir sürü vasıfsız iş var, okur ne verseniz kabul eder gibi görünüyor ve akıllı kızlar arasında güzeller olduğu gibi onların arasında da rekabet bitmiyor. Türk basınında birçok önemli dergide imzası olan ve birçok gazetecinin saygıyla andığı Ercan Arıklı, medyada, "Ortalarda kazma adamlar gezineceğine güzel kadınlar salınsın" anlayışının mucididir. Türkiye'de kadın sayısının erkek sayısından fazla olduğu ilk gazete ya da dergi binası herhalde iletişimdir. Kadın işçilerin yoğunlukta olduğu tekstil ya da kimya sektöründeki fabrikalar hariç böyle bir durumun yaşandığı çok az işyerinden biriydi herhalde orası. Ercan Arıklı, ince, güzel kadınlara zaafıyla tanınırdı, Ayşe Arman'ın bu zaaf sayesinde bugün aramızda ya da başımızda olduğu söylenir. Ayşe Arman'ın kötü bir köşe yazarı ama iyi bir gazeteci olduğunu düşünüyorum. Ama o yaşta, o sarışınlıkta ve o kiloda olmasaydı, karşımıza çıkana kadar yaşı ve kiloları iyice artmış olurdu diye tahmin ediyorum.

Böylece oluşan gelenek sayesinde adını bildiğimiz nice kadın yazar, kadın müdür var. Zamanında, sırasıyla, Kurtuluşçu, Troçkist, anarşist, liberal olan ve hâlâ mesleki olarak ciddiye alınan bir genel yayın yönetmeninin genç bir kızla ilgili, "Söyleyin şu kıza kolsuz bir şeyler giysin, niye işe aldık biz onu?" diyebileceği bir noktadayız ne zamandır.

İlk bakışta kadınların önünü açıyormuş gibi görünen bu hal, aslında tam aksi bir durum yaratmakta. O kadınlar, yükseldikleri halde, haklı olarak mesleki birikimlerine güvenmedikleri için korkunç yöneticiler oluyorlar, özellikle başka kadınları insafsızca eziyorlar. İleri yaşlardaki, bilgisi ve mesleki birikimi güçlü kadınlar alt kademelere mahkûm ediliyor. Güzellik, örneğin iyi gramer bilgisinden daha önemli olduğu için kadınlar, dilbilgisi kitabı yerine kozmetik katalogu okuyorlar. Bu da mesleki gelişmelerini sınırlıyor.

Melek Güneş

Başka bir kadın güzel, genç, cilveli olduğu yani erkekleri memnun ettiği için terfi ettiğinde buna kızmak kolay ama aynı şey bizim başımıza geldiğinde durumu fark etmek o kadar kolay değil. bu işin çaresi de oturduğumuz yerde söylenmek ya da haset etmek değil. Benim aklıma gelen ilk çözüm konuyu meslek örgütlerinin gündemi haline getirmek. Siz ne dersiniz?

Canan Şenol

"Perde Arkası"

17.09.2005 – 17.10.2005

Galipdede caddesi Yörük çıkmazı Gündeş Apartmanı 17 Eylül 2005 tarihinden itibaren güncel sanatçı Canan Şenol'un fotoğraf enstalâsyonuna ev sahipliği yapacak.

Şenol, "Perde Arkası" adlı fotoğraf enstalâsyonu ile Gündeş apartmanı sakinlerinin anlık mahremiyetlerini bu proje ile sokağa taşımayı hedefliyor. Projede iki taraflı bir izleme ve izlenme söz konusudur. İzleyici, sanat yapıtının konusu olan evin anlık mahremiyetini fotoğraflar aracılığı ile izlerken, sanat yapıtının konusu olan kişiler ise, içeriden dışarıdakini izleme, başka bir ifadeyle izleyeni izleme olanağını bulacaktır.

Canan Şenol, "Kişisel olan politiktir" düşüncesinin yapıtlarının ana temasını oluşturduğunu söylüyor. Konusunu çoğunlukla gündelik yaşamın oluşturduğu, kutsallaştırılan, tabulaşmış olan, konuşulmayan, ön kabullerle hayatını sürdüren kavramlar üzerine yoğunlaşan sanatçı, özel olanla, kamusal olanın buluşma noktasını yapıtları ile üstleniyor.

Açılış	17 Eylül 2005 saat 18.30
Adres	Galipdede cad. Yörük Çıkmazı Gündeş Apt. No:3 Tünel- Beyoğlu
Ayrıntılı Bilgi için	Canan Şenol/ Mobile: +90 533 664 24 62
e-mail	senolcanan@yahoo.com
	www.canansenol.com